

Avropada evdənkənar qayğıya cəlb olunmuş

Uşaqqlar  c n Keyfiyyət

Standartları

Giriş

Benita Ferrero-Valdner, Xarici Əlaqələr və Avropa Qonşuluğu Siyasəti üzrə Avropa Komissiyasının nümayəndəsi

Bu gün Avropa mühüm iqtisadi, siyasi, ekoloji və sosial dəyişikliklər yaşayır, bu isə uşaqqların həyatına böyük təsir göstərir. Yoxsul valideynlərlə birgə yaşayan uşaqqlar və ya valideynsiz uşaqqlar daha çox yoxsulluq, cəmiyyətdən təcrid olunma və diskriminasiyaya məruzdurlar, bu isə onları zorakılıq, qayğısızlıq və istismar problemləri ilə qarşılaşdırır. Uşağın böyüdüüyü şərait onun həyatına çox böyük təsir göstərir. Təəssüf doğuran fakt ondan ibarətdir ki, Avropa Birliyi üzrə yoxsulluq içində yaşayan uşaqqların sayı yoxsulluq içində yaşayan böyüklərin sayından çoxdur. Buna görə də biz bütün uşaqqlar üçün adekvat şərait və adekvat qayğıni təmin etməliyik.

Xarici Əlaqələr və Avropa Qonşuluğu Siyasəti üzrə Avropa nümayəndəsi kimi mən uşaqqların fərdi ehtiyaclarını və imkanlarını nəzərə almaqla yanaşı onların hüquqlarının effektiv şəkildə qorunmasına xüsusi diqqətlə yanaşıram, bu məsələdə Avropa Birliyi bütün dünyaya nümunə olmalıdır. Uşaq hüquqları probleminin işıqlandırılması, hüquqların qorunması və təmin olunması Avropa Birliyinin daxili və xarici siyasətinin prioritet məsələlərindən biri olmuşdur. Uşaq hüquqları insan hüquqlarının bir hissəsidir, beynəlxalq və Avropa sazişlərinə, o cümlədən, Uşaq Hüquqları üzrə BMT Konvensiyası və onun əlavə protokolları, Millennium İnkişaf Məqsədləri, İnsan Hüquqları üzrə Avropa Konvensiyası və Fundamental Hüquqlar üzrə Avropa Xartiyasına əsasən Avropa Birliyi və ona üzv dövlətlər həmin hüquqlara hörmətlə yanaşmalıdır.

Bu kontekstdə, 'Uşaqqlar üçün Keyfiyyət' standartları xüsusilə də öz valideynləri ilə yaşama imkanından məhrum uşaqqlarla bağlı siyasətlərin müəyyən olunması istiqamətində bizim apardığımız səyləri tamamlayır. Real həyata əsaslanan bu ümumi standartlar Avropada evdən kənar qayğı sistemində uşaqqlar və gənclərin inkişaf imkanlarının təmin olunması məqsədini daşıyır. Əminəm ki, bu standartlar Avropada uşağa qayğı sistemlərinin harmonizasiyası prosesinə öz qiymətli töhfəsini verərək bu istiqamətdə irəliyə atılmış bir addım olacaq.

Benita Ferrero-Valdner
Xarici Əlaqələr və Avropa Qonşuluğu Siyasəti üzrə
Avropa Komissiyasının nümayəndəsi

Təşəkkür

163 uşaq və gənc, 36 bioloji valideyn, 106 himayəçi və 24 artırılmış ailə üzvləri, hüquqşünaslar və Avropadan olan hökumət nümayəndələrinin dəyərli iştirakı olmadan bu standartların işlənilib hazırlanması mümkün olmazdı.

Bizim ilk görüşümüzdə bir patronaj ananın münasibəti məni mütəəssir etmişdi. Onun davranışı məndə rahatlıq hissi oyatdı. O, dedi: “Mən insanam, bu gün mən sənə kömək edirəm, sabah isə sən mənə.”

(Norveçli ana, kod 22.04.02)

Ön söz

Valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların maraqlarının qorunması FİCE (Beynəlxalq Təhsil Müəssisələri Feredasiyası), İFCO (Beynəlxalq Patronaj Qayğısı Təşkilatı) və SOS Uşaq Kəndləri təşkilatlarının apardığı işin ümumi qayəsidir. ‘Uşaqlar üçün Keyfiyyət’ standartları vasitəsilə biz valideyn qayğısından məhrum olmuş və bioloji ailəsindən kənar qayğı sistemində yaşayan uşaqların vəziyyətini yaxşılaşdırmağa və onların inkişafını dəstəkləməyə çalışırıq.

Biz əminik ki, evdən kənar qayğı sistemində yaşayan uşaqların vəziyyətinin effektiv və davamlı şəkildə yaxşılaşdırılması yalnız güclü əməkdaşlıq sahəsində mümkündür. Bu əminlik layihənin hazırlanması zamanı hər üç təşkilatın bir-birilə sıx əməkdaşlığını və fəal iştirakını təmin etmişdir.

Bu nəşr ‘Uşaqlar üçün Keyfiyyət’ standartları layihəsini təqdim etməklə Avropada evdən kənar qayğı standartlarının yekun variantını özündə əks etdirir.

1989-cu ildə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Uşaq Haqları Konvensiyası qəbul edildikdən sonra hər üç təşkilatın məqsədləri beynəlxalq sənədlərdə öz əksini tapmışdır.

Beynəlxalq səviyyədə uşaq hüquqlarına hörmət, onların qorunması və təmin olunmasına olan sadıqlığımız bizim fəaliyyəti daha da gücləndirdi. Bütün dünyada uşaq hüquqlarının pozulması halları artdığından biz ortaq fikrə gəldik ki, yalnız beynəlxalq sazişlər imzalamaqla siyasi öhdəliklərin götürülməsi və ya uşaqların qorunmasına yönəlmiş tədbirlərin sayının artırılması kifayət deyil.

Biz əminik ki, evdən kənar qayğı sistemində yaşayan uşaqların vəziyyətinin effektiv və davamlı şəkildə yaxşılaşdırılması yalnız güclü əməkdaşlıq sahəsində mümkündür. Bu əminlik layihənin hazırlanması zamanı hər üç təşkilatın bir-birilə sıx əməkdaşlığını və fəal iştirakını təmin etmişdir.

Üç illik araşdırma və göstərdiyimiz birgə səylər nəticəsində hazırlanan standartları yaymaq və istər Avropa, istərsə də dünyada valideyn qayğısından məhrum olmuş uşaqların hüquqlarının müdafiəsi məqsədilə biz əməkdaşlığımızı artırmaq və bütün səviyyələrdə yeni tərəfdaşlığı inkişaf etdirmək əzmindəyik.

Standartların reallaşdırılması

Valideyn qayğısından məhrum olmuş uşaqqların vəziyyəti ilə bağı BMT-nin Uşaq Haqqları Konvensiyasına diqqətin artırılması məqsədilə 2004-cü ildə Uşaq Hüquqları Komissiyası “Valideyn qayğısından məhrum olmuş uşaqqların müdafiəsi üçün BMT standartları”nın hazırlanması məqsədilə iclas keçirmişdir. Bundan başqa 2005-ci ildə Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsi üzv dövlətlərin ərazisində rezident müəssisələrdə yaşayan uşaqqların hüquqlarına dair tövsiyə sənədi qəbul etmişdir. ‘Uşaqqlar üçün Keyfiyyət’ standartları bu qəbildən olan sənədlər toplusunu tamamlayaraq praktik həyatda istifadə oluna bilər.

Bu standartların milli səviyyədə tətbiqi və bütün uşaqqların bərabər hüquqlarının təmin olunması üçün birgə məsuliyyətin daşınması gələcək hədəflər sırasındadır.

Biz bu keyfiyyət standartlarının hazırlanması zamanı zəhmət çəkmiş hər kəsə, o cümlədən, uşaqqlar və gənclərə öz dərin təşəkkürümüzü bildiririk.

Bu standartların tətbiqini istənilən səviyyədə dəstəkləyən hər kəsi alqışlayır və dəstəkləyirik!

Monika Niederle
FICE International

Keith Henderson
IFCO

Helmut Kutin
SOS-Kinderdorf International

Mündəricat

Çərçivələr	7
Missiya bəyannaməsi	8
Baxış	8
Missiya	8
Dəyərlər	8
Əsas anlayışlar	9
Prinsiplər	9
İstinad sənədləri	9
Standartların hazırlanması və tətbiqi	10
Əhatə dairəsi	10
Araşdırma	10
Standartların hazırlanması	11
Uşaqlar üçün Keyfiyyət standartlarının tətbiqi	11
Uşaqlar üçün Keyfiyyət standartlarının strukturu və icmalı	12
Struktur	12
Uşaqlar üçün keyfiyyət standartlarının icmalı	13
Uşaqlar üçün Keyfiyyət - Standard Paketi 1:	
Qərarvermə və qəbul prosesləri	17
Standart 1: Qərarvermə prosesi zamanı uşaq və onun bioloji ailəsi dəstəklənir	18
Standart 2: Uşaq qərarvermə prosesi zamanı iştirak etmək hüququna malikdir	20
Standart 3: Peşəkar qərarvermə prosesi uşaq üçün mümkün olan ən münasib qayğıni təmin edir	21
Standart 4: Bacı-qardaşlara birgə qayğı göstərilir	23
Standart 5: Yeni evə keçid lazımi şəkildə hazırlanır və həssas formada həyata keçirilir	25
Standart 6: Evdən kənar qayğı prosesi fərdi qayğı planına əsaslanır	27

Uşaqqlar üçün Keyfiyyət – Standart Paketi 2:

Qayğı göstərmə prosesi	29
Standart 7: Uşaq ehtiyaclarına, həyat şəraitinə və mənsub olduğu sosial mühitə uyğun olaraq yerləşdirilir	30
Standart 8: Uşaq öz bioloji ailəsi ilə əlaqələri saxlayır	32
Standart 9: Tərbiyəçilər ixtisaslıdırlar və adekvat iş şəraitinə malikdirlər	34
Standart 10: Uşaqqla tərbiyəçinin münasibətləri qarşılıqlı anlaşma və hörmətə əsaslanır	36
Standart 11: Uşaq onun həyatına birbaşa təsir göstərən qərarların qəbul edilməsində fəal iştirak etmək hüququna malikdir	38
Standart 12: Uşağa uyğun bir həyat şəraitində qayğı göstərilir	40
Standart 13: Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqqlar münasib qayğı ilə təmin olunurlar	42
Standart 14: Uşaq/gənc davamlı olaraq müstəqil həyata hazırlanır	44

Uşaqqlar üçün Keyfiyyət - Standart Paketi 3:

Qayğıdan ayrılma prosesi	46
Standart 15: Qayğıdan ayrılma prosesi diqqətlə planlaşdırılır və həyata keçirilir.	47
Standart 16: Qayğıdan ayrılma prosesində ünsiyyət səmərəli və məqbul şəkildə aparılır.	49
Standart 17: Uşaq/gəncə qayğıdan ayrılma prosesində iştirak etmək hüququ təmin edilir.	51
Standart 18: Müşahidə, davamlı dəstək və əlaqə saxlamaq üçün imkanlar təmin olunur	53

Istifadə olunmuş əsas terminlərin lüğəti **55**

Əlavə

BMT-nin Uşaq Haqqları Konvensiyası

Çərçivələr

Bir sıra səbəblərdən Avropada yüz minlərlə uşaqqlar öz bioloji ailələri ilə birgə yaşaya bilmirlər, nəticədə rəsmi müdaxilədən sonra uşaqqlar evdən kənar qayğıya həvalə olunurlar. Uşaqqların inkişafını təmin etmək məqsədilə müxtəlif qayğı sistemləri təklif olunur. Qeyri-adekvat mühit uşaqqların inkişaf imkanlarını azalda və onların bir sıra fundamental hüquqlarının çoxsaylı pozuntularına gətirib çıxara bilər.

BMT UHK-da bu məsələyə xüsusi diqqət yetirilməsinə baxmayaraq Uşaq Hüquqları üzrə BMT Komitəsi 2004-cü ildə valideyn qayğısından məhrum olmuş uşaqqların müdadiəsi üzrə BMT standartlarının hazırlanması təşəbbüsü ilə çıxış etmişdir.

Avropa səviyyəsində Uşaq Hüquqları üzrə Avropa Şurasının tövsiyələri valideyn qayğısından məhrum olmuş və qayğı müəssisələrində yaşayan uşaqqlarla iş zamanı həmçinin əsas kimi qəbul edilir.

Avropa kontekstində beynəlxalq uşağa qayğı təşkilatları – FICE, IFCO və SOS Uşaq Kəndləri - öz təcrübələrindən çıxış edərək həmçinin evdən kənar qayğı sistemində keyfiyyət standartlarının hazırlanmasının vacibliyini qeyd etmişlər. Əsasən iqtisadi artıma maraq göstərən Avropada sosial ehtiyacların ödənilməsi üçün həmçinin pan-Avropa təşəbbüslərinin irəli sürülməsinə böyük ehtiyac var.

Bütün bunları nəzərə alaraq hər üç beynəlxalq təşkilat – FICE, IFCO və SOS Uşaq Kəndləri 2004-cü ilin mart ayında layihə təsis etdilər, bu layihə Avropada bioloji ailədən kənar qayğı sistemində yaşayan uşaq və gənclərin inkişaf imkanlarının təmin olunması və artırılmasına yönəlib.

Missiya bəyannaməsi

Baxış

Uşaqlar üçün Keyfiyyət standartlarının bəyannaməsində deyilir:

Valideyn qayğısından məhrum olmuş uşaqların özünə arxayın, özünə yetərli, cəmiyyətin fəal iştirakçısı olması üçün ona öz gələcəyini qurmaq imkanı verilməlidir, bunun üçün isə onların bütün potensialını göstərməyə imkan verən dəstəkləyici, qoruyucu və qayğıkeş mühit təmin olunmalıdır.

Missiya

Uşaqlar üçün Keyfiyyət standartlarının missiyası evdən kənar qayğı sistemində yaşayan uşaqların vəziyyətinin yaxşılaşdırılması və onların inkişaf imkanlarının artırılması üçün aşağıdakı məqsədlər müəyyən olunmuşdur:

- Avropada evdən kənar qayğı sistemində yaşayan uşaqların hüquqlarının qorunması ilə məşğul olan maraqlı tərəflərin ümumi şəbəkəsini yaratmaq
- Evdən kənar qayğı sisteminə birbaşa aidiyyəti olan insanların müsbət təcrübəsindən istifadə edərək Avropada keyfiyyət standartlarını işləyib hazırlamaq
- milli və Avropa səviyyəsində evdən kənar qayğı sisteminin keyfiyyət standartlarının qəbulu, tətbiqi və monitorinqinin təmin olunması

Dəyərlər

Uşaqlar üçün Keyfiyyət standartlarının hazırlanması zamanı eyni əhəmiyyətə malik 5 dəyər nəzərə alınmışdır:

Iştirak: evdən kənar qayğıya birbaşa cəlb olunmuş insanlar 2004-cü ildən başlayaraq fəal surətdə layihəyə qoşulmuşlar. Bunlara aiddir: evdən kənar qayğı sistemində yaşayan/yaşamış uşaq və gənclər, bioloji ailələr, tərbiyəçilər/himayəçilər və sosial işçilər.

Cins bərabərliyi və müxtəlifliyi: evdən kənar qayğıya cəlb olunmuş insanların cins bərabərliyi və müxtəlifliyi nəzərə alınmışdır.

Əməkdaşlıq: evdən kənar qayğı sisteminə birbaşa cəlb olunmuş insanların və təşkilatların milli və beynəlxalq səviyyələrdə layihələrə qoşulmaq imkanı var.

Sədaqət: 'Uşaqlar üçün Keyfiyyət' standartları BMT-nin UHK-na istinad edir.

Cavabdehlik və davamlılıq: 'Uşaqlar üçün Keyfiyyət' standartlarına görə layihənin yaradıcıları olan 3 təşkilat cavabdehlilər. Evdən kənar qayğı sistemində yaşayan uşaqların vəziyyətinin yaxşılaşdırılması və onların inkişaf imkanlarının artırılması üçün standartların yayılmasını və bu istiqamətdə əməkdaşlığın artırılmasını təmin etmək məqsədilə həmin üç təşkilat tərəfindən idarə olunan Avropa şəbəkəsi standartların davamlılığını təmin edir.

Əsas anlayışlar

Prinsiplər

Evdən kənar qayğı sistemində təcrübəsi olan insanların (əhvalat müəllifləri) verdiyi məlumat (əhvalatlar) 'Uşaqlar üçün Keyfiyyət' standartlarının əsasını təşkil etmişdir. Əhvalatların təhlili zamanı aşağıdakı bir sıra ümumi məqamlar müəyyən olunmuşdur:

Ünsiyyət və iştirak

Müsaiblər evdən kənar qayğı prosesində adekvat və şəffaf ünsiyyətin vacibliyini qeyd etmişlər. Həmçinin tərəflərin dinlənilməsi və fikirlərinin nəzərə alınması vacib məqam kimi qeyd olunmuşdur.

Uşaq müdafiəsi xidmətlərinin müdaxiləsi

Bacı-qardaşların birgə yerləşdirilməsi, bioloji ailənin iştirakı və prosesin monitorinqi kimi məsələlər daxil olmaqla operativ və adekvat fərdi qərarların verilməsinin vacibliyi bir çox müsaiblər tərəfindən qeyd olunmuşdur.

Qayğı

Ümumi mövzular müəyyən olunmuşdur: bir qayğı formasından digərinə hamar keçid, uşaqlar, bioloji və artırılmış ailə (yaxın qohumların – nənə, xala və s. yanında böyümə), həmçinin tərbiyəçi/himayəçi arasında ünsiyyət.

Struktur, qaydalar, rituallar, limitlər, məhdudiyyətlərin qəbulu – bütün bunlar gündəlik həyatda gənclərin vacib saydıqları amillərdir.

Uşaq və tərbiyəçi arasında sabit münasibətlərin qurulması, emosional bağlılıq və uşağın potensialının dəstəklənməsi həmçinin tərbiyəçilər üçün vacib sayılan məqamlardır.

Qayğıdan ayrılma prosesi

Müsaiblərin qeyd etdikləri kimi, qayğıdan ayrılma prosesinə hazırlıq zamanı tərbiyəçinin əsas diqqət yetirməli olduğu aspektlər aşağıdakılardır: müstəqil qərar verməsində və şəxsi, sosial həyatını qurmasında, özünü müstəqil həyata hazırlamasında uşaq/gəncin dəstəklənməsi və qayğı sonrası məsləhət və yardımın göstərilməsi.

Istinad sənədləri

'Uşaqlar üçün Keyfiyyət' standartları BMT UHK-nın çərçivəsində hazırlanmışdır, hər bir standart BMT UHK-nın bir və ya daha çox prinsipini özündə əks etdirir: diskriminasiyanın aradan qaldırılması, uşaqların maraqlarına sadıqlıq, yaşama, inkişaf hüquqları, uşaqların düşüncələrinə qarşı hörmət.

Standartların hazırlanması və tətbiqi

Əhatə dairəsi

Bu standartlar evdən kənar qayğı sisteminə cəlb olunmuş tərəfləri məlumatlandırmaq, onlara yol göstərmək və təsir etmək üçün hazırlanmışdır, bunlara aiddir: evdən kənar qayğı sistemində yaşayan və ya yaşamaq ərafəsində olan uşaqlar və gənclər, uşaqları evdən kənar qayğı sistemində yaşayan və ya yaşamaq ərafəsində olan bioloji ailələr, tərbiyəçilər, qayğı müəssisələrinin rəhbərləri, sosial işçilər, Uşaq Müdafiə Xidmətlərinin işçi heyəti, uşaq və gənclərlə maraqlanan tədqiqatçılar, uşaq və gənclərin inkişafı ilə bağlı sahədə çalışan QHT-lər, bütün səviyyələrdə hakimiyət nümayəndələri və s.

Hədəf ölkələr

Avstriya, Belçika, Bolqariya, Xorvatiya, Kipr, Çex Respublikası, Danimarka, Estoniya, Finlandiya, Fransa, Almaniya, Yunanıstan, Macarıstan, İspaniya, İrlandiya, İtaliya, Latviya, Litva, Lüksemburq, Malta, Hollandiya, Norveç, Polşa, Portuqaliya, Rumıniya, Slovakiya, Sloveniya, İspaniya, İsveç, İsveçrə, Türkiyə, Birləşmiş Krallıq. Araşdırma

Araşdırma

32 iştirakçı ölkədə müsbət təcrübəyə əsaslanan əhvalatların toplanması, onların təhlili və alınan məlumatın ardıcıl olaraq keyfiyyət standartlarının hazırlanması zamanı istifadə olunması məqsəd kimi qarşıya qoyulmuşdu.

Əhvalat nəql etmə məlumat toplama üsulu kimi seçilmişdir, bu üsul müsahiblərin standartların əsasının yaradılmasında birbaşa iştirakını təmin edir.

Evdən kənar qayğı sisteminə cəlb olunmuş tərəflərin müsbət təcrübəyə əsaslanan əhvalatları araşdırma obyektinə olmuşdur.

26 ölkədən ümumilikdə 332 əhvalat toplanaraq təhlil olunmuşdur. Hər ölkə üzrə toplanmış əhvalatların orta sayı 10.5 əhvalat təşkil edir. Əhvalatların 49%-i evdən kənar qayğı sistemində yaşayan uşaq və gənclərdən (layihənin ən vacib demoqrafik qrupu), 11.5%-i bioloji valideynlərdən, 32%-i tərbiyəçilərdən (götürmə/patronaj və SOS ailələr, gənclər liderləri və qayğı müəssisələrinin digər işçiləri) və 7.5%-i digər mənbələrdən (sosial işçilər, hüquqşünaslar və s.) toplanmışdır.

Məlumatın təhlili və nəticələr

Obyekt çoxluğunun (kateqoriyalar, anlayışlar, xüsusiyyətlər və onların nəql olunan əhvalatlarla qarşılıqlı əlaqələri) müəyyənləşdirilməsi üçün mətn məlumatlarının keyfiyyət təhlilinin aparılması bu yanaşmanın əsas ideyası olmuşdur.

Əhvalatları təhlil edən qrup nəticələri məlumat matrisası şəklində birləşdirdi və buna əsasən hesabat hazırladı. Hesabatda intervyu olunanların ümidləri, təcübəsi və ehtiyacları əks olunmuşdur. Əhvalatlarda müəyyən olunan kateqoriyalar yuxarıda qeyd olunmuşdur (bax: Əsas Anlayışlar).

Standartların hazırlanması

Uşaqqlar üçün Keyfiyyət' standartları üzrə layihə komandası (LK) 3 təşkilatdan azı birinin fəal olduđu 32 Avropa ölkəsində milli səviyyədə məsləhətləşmələrin aparılması təşəbbüsünü irəli sürmüşdür. Məsləhətləşmələr nəticəsində Milli Komanda (MK) ilə birgə yerli səviyyədə araşdırmaların aparılması və standartların hazırlanması üçün Milli Koordinatorlar təyin olunmuşdur. Milli Komanda qarşısında qoyulmuş ilk vəzifə evdən kənar qayğıya birbaşa cəlb olunmuş şəxslərdən müsbət təcrübəyə əsaslanan əhvalatların toplanması və təhlil olunması idi. Təhlilin nəticələri standartların hazırlanması üçün əsas kimi götürülmüşdür.

'Uşaqqlar üçün Keyfiyyət' standartlarının ilkin versiyası Layihə Komandasının dəstəyi ilə Milli Komanda tərəfindən hazırlanmışdır. Gənclərin iştirakı ilə 3 beynəlxalq komanda görüşləri zamanı layihə sənədi təkmilləşdirilmişdir. Layihə üzərində iş bitdikdən sonra müsahiblər və Milli Komanda üzvlərinin öz rəylərini Layihə Komandasına göndərmək imkanı olmuşdur. Bu tövsiyələr son beynəlxalq görüş zamanı sənədə daxil edilmişdir.

Bir nəfər gənc, Milli və Layihə Komandası üzvlərindən ibarət heyət standartları nəzərdən keçirərək redaktə etmiş və yekun standartları təqdim etmişdir.

Uşaqqlar üçün Keyfiyyət Standartlarının tətbiqi

Bərabərlik, iştirakçılıq kimi vacib prinsiplərə əsaslanaraq 'Uşaqqlar üçün Keyfiyyət' standartlarının missiyasının yerinə yetirilməsinə nail olmaq üçün qarşıya aşağıdakı məqsədlər qoyulmuşdur:

- evdən kənar qayğı sistemində yaşayan uşaqqlar üçün milli və Avropa səviyyəsində keyfiyyət standartlarının qəbulu üçün ictimai vəkillik / advokasi
- 'Uşaqqlar üçün Keyfiyyət' Standartlarının, həmçinin standartların əsasına qoyulmuş yanaşma və fəlsəfənin milli, Avropa və dünya səviyyəsində yayılması

Uşaqlar üçün Keyfiyyət Standartlarının strukturu və xülasəsi

‘Uşaqlar üçün Keyfiyyət’ standartları Avropada evdənkənar qayğı sistemində uşaq və gənclərin vəziyyətini yaxşılaşdırmaq və inkişaf imkanlarını təmin etmək məqsədilə işlənib hazırlanmışdır. Standartların digər məqsədi uşaq və gənclər üçün evdənkənar qayğı sistemində maraqlı olan tərəfləri dəstəkləməkdir. Maraqlı tərəflər dedikdə uşaqlar, gənclər, bioloji ailələr, tərbiyəçilər, qayğı müəssisələri, Uşaq Müdafiə Xidmətləri, həmçinin milli və beynəlxalq hökumətlərarası təsisatlar nəzərdə tutulur.

Struktur

‘Uşaqlar üçün Keyfiyyət’ Standartları 18 standartdan ibarətdir, standartlar araşdırma nəticələrinə uyğun olaraq qayğı mərhələsinə görə təşkil olunmuşdur (a). Hər Standart 4 elementdən ibarətdir (b).

a) Standart paketi

bu sənəddə evdənkənar qayğı prosesi 3 sahəyə bölünmüşdür:

Qərarvermə və qəbul prosesi

Proses 2 mərhələdən ibarətdir: ən uyğun qərarın qəbul olunması üçün uşağın vəziyyətinin qiymətləndirilməsi və onun gələcək həyat şəraitinə inteqrasiyası istiqamətində addımların atılması.

Qayğı göstərmə prosesi:

Proses qayğıya qəbul və qayğıdan ayrılma arasındakı mərhələni, yəni tərbiyəçinin faktiki göstərdiyi qayğını və dəstəyi əhatə edir.

Qayğıdan ayrılma prosesi

Bu prosesi keçməklə uşaq/gənc müstəqil olur, öz bioloji ailəsinə qayıdır və ya digər bir yerə köçür. Buraya onun keçmiş tərbiyəçisi/himayəçisindən dəstək alması da daxildir.

b) Standartın elementləri

Standartın adı və təsviri

Tələb olunan keyfiyyət səviyyəsinə aid aydın təriflər. Standartlar uşaqlarla evdənkənar iş üçün struktur və istiqamətləri müəyyənləşdirir.

Sitatlar

Real əhvalatlardan seçilmiş sitatlar, sitatlar ‘Uşaqlar üçün Keyfiyyət’ məlumat bazasına uyğun olaraq kodlaşdırılmışdır.

Öhdəliklər

Uyğun standartın həyata keçirilməsi ilə bağlı bütün maraqlı tərəflər qarşısında vəzifələr və müəyyən olunmuş səlahiyyət sahəsi.

Qaydalar

Uyğun standartın yerinə yetirilməsi ilə bağlı tələblər

Həyəcan siqnalları

Uyğun standartın yerinə yetirilməsi zamanı “nəyə yol vermək olmaz” barədə təsvir

‘Uşaqlar üçün Keyfiyyət’ Standartlarının xülasəsi

Standart Paketi 1: Qərarvermə və qəbul prosesləri

Standart 1: Qərarvermə prosesi zamanı uşaq və onun bioloji ailəsi dəstəklənir

Uşaq və onun bioloji ailəsi öz həyat şəraitini dəyişmək istədikdə və ya vəziyyət bunu tələb etdikdə prosesə müdaxilə etmək hüququna malikdirlər. Bu zaman uşağın təhlükəsizliyi və maraqları ən yüksək prioritet təşkil edir. Uşaq və bioloji ailənin fikirləri hər zaman dinlənilir və onlara hörmət bəslənir.

Standart 2: Uşaq qərarvermə prosesi zamanı iştirak etmək hüququna malikdir

Bütün tərəflər uşağı dinləyir və ona hörmət bəsləyir. Uşaq öz vəziyyəti haqda adekvat məlumatlandırılır, onun öz fikirlərini ifadə etməsi və anlama səviyyəsinə uyğun olaraq qərarvermə prosesində iştirakı dəstəklənir.

Standart 3: Peşəkar qərarvermə prosesi uşaq üçün mümkün olan ən münasib qayğıni təmin edir

Qərarvermə prosesi 2 suala cavab axtarır: Hansı qərar uşağın maraqlarına ən uyğun şəkildə cavab verir? Evdənkənar qayğı formasına ehtiyac dəqiqləşdirilməlidirmi, uşaq üçün ən uyğun yerdəyişmə hansıdır?

Uşağın inkişafı ilə birbaşa məşğul olan bütün tərəflər öz təcrübələrindən çıxış edərək bir-birilə əməkdaşlıq qururlar. Onlar qərarvermə prosesinə aid olan müvafiq məlumatları əldə edir və bir-birilə bölüşürlər.

Əgər söhbət xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqlardan gedirsə, onların spesifik ehtiyacaları nəzərə alınır.

Standart 4: Bacı-qardaşlara birgə qayğı göstərilir

Evdənkənar qayğı prosesi zamanı bacı-qardaşlar birgə qalırlar. Bioloji bacı-qardaşların yalnız onların marağı tələb etdikdə, bir-birindən ayrı yerləşdirilməsi mümkündür. Bu halda onlar arasında davamlı münasibətlərin saxlanması təmin olunur (əgər bu cür münasibətlər uşaqlara mənfi təsir göstərmirsə).

Standart 5: Yeni evə keçid lazımı şəkildə hazırlanır və həssas formada həyata keçirilir

Qayğı forması haqqında qərar verildikdən sonra uşağın yerləşdirilməsi nəzərdə tutulan “məkan” uşağın qəbuluna hərtərəfli hazırlaşmalıdır. Qarşılama mərhələli keçirilməli və mümkün qədər az narahatlıq doğurmalıdır. Yerdəyişmənin məqsədi uşağın maraqlarının ən uyğun şəkildə qorunması və aidiyyəti bütün tərəflərin rifahının təmin olunmasıdır.

Standart 6: Evdən kənar qayğı prosesi fərdi qayğı planına əsaslanır

Qərarvermə prosesi zamanı fərdi qayğı planı hazırlanır. Bu plan gələcəkdə inkişaf etdirilir və bütün evdənkənar qayğı prosesi zamanı həyata keçirilir. Bu plan bütövlükdə uşağın inkişafına nəzarət etmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Ümumilikdə, qayğı planı uşağın inkişaf statusunu müəyyən edir, məqsəd və ölçüləri təyin edir, uşağın inkişafını dəstəkləmək üçün lazımı resursları aydınlaşdırır. Evdənkənar qayğı prosesi zamanı hər bir qərar plana əsasən qəbul olunur.

Standart Paketi 2: qayğı göstərmə prosesi**Standart 7:** Uşaq ehtiyaclarına, həyat şəraitinə və mənsub olduğu sosial mühitə uyğun olaraq yerləşdirilir

Uşaq inkiluziv, dəstəkverici, qoruyucu və qayğıkeş mühitədə böyüyür. Bunun üçün uşaq qayğıkeş ailə mühiti ilə təmin olunmalıdır.

Yeni mühitədə uşağın sabit münasibətlər qurmaq və mənsub olduğu sosial mühitə əlaqə saxlamaq imkanı olmalıdır

Standart 8: Uşaq öz bioloji ailəsi ilə əlaqələri saxlayır

Uşağın bioloji ailəsi ilə əlaqələr saxlamsı üçün həvəsləndirilir və dəstəklənir, əgər bu, uşağın maraqlarına uyğundursa.

Standart 9: Tərbiyəçilər ixtisaslıdırlar və adekvat iş şəraitinə malikdirlər

Tərbiyəçilər uşaqlara qayğı işinə cəlb olunmazdan öncə diqqətlə qiymətləndirilir, seçilir və təlim olunurlar. Onlar uşağın hərtərəfli inkişafını təmin etməkdən ötrü davamlı olaraq təlim olunur və peşəkar dəstək alırlar.

Standart 10: Uşaqla tərbiyəçinin münasibətləri qarşılıqlı anlaşma və hörmətə əsaslanır

Tərbiyəçi uşağa fərdi diqqət yetirir və etibar yaratmaq, bir-birini anlamaq üçün vicdanlı şəkildə səy göstərir. Tərbiyəçi uşaqla hər zaman açıq, dürüst və hörmətlə davranır.

Standart 11: Uşaq onun həyatına birbaşa təsir göstərən qərarların qəbul edilməsində fəal iştirak etmək hüququna malikdir

Uşaq öz həyatı ilə bağlı məsələlərdə ekspert qismində qəbul olunur. Uşaq dinlənir, məlumatlandırılır, onun fikirləri nəzərə alınır, onun dözümlülüyü güclü potensial kimi qəbul olunur. Uşağın öz hissləri və təcrübəsi ilə bölüşməsi dəstəklənir.

Standart 12: Uşağa uyğun bir həyat şəraitində qayğı göstərilir

Həyat şəraiti və qayğı təşkilatının infrastrukturunu komfort, təhlükəsizlik, sağlamlıq, təhsil və cəmiyyətə sərbəst çıxış şərtləri nəzərə alınmaqla uşağın ehtiyaclarının təmin olunmasına xidmət edir.

Standart 13: Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqlar münasib qayğı ilə təmin olunurlar

Tərbiyəçilər öz öhdələrində olan uşaqların xüsusi ehtiyaclarını ödəmək məqsədilə davamlı olaraq təlim olunur və dəstəklənirlər

Standart 14: Uşaq/gənc davamlı olaraq müstəqil həyata hazırlanır

Uşaq/gənc özünə arxayın, inamlı olması və cəmiyyətin fəal iştirakçısına çevrilməsi üçün gələcəklə bağlı planlarının qurulmasında dəstəklənir; o, təhsil almaq və lazımı həyat vərdislər almaq, dəyərləri qəbul etmək imkanına malikdir.

Uşaq/gənc özünə hörmət hissinin inkişaf etdirilməsində dəstəklənir. Bu, ona özünü güclü və təhlükəsiz şəraitdə hiss etmək və çətinliklərin öhdəsindən gəlmək imkanı verir.

Standart paketi 3: Qayğıdan ayrılma prosesi

Standart 15: Qayğıdan ayrılma prosesi diqqətlə planlaşdırılır və həyata keçirilir.

Qayğıdan ayrılma prosesi evdənkənar qayğı sistemində çox mühüm bir mərhələ olmaqla diqqətlə planlaşdırılmalı və həyata keçirilməlidir. Proses uşaq/gəncin fərdi qayğı planına əsasən aparılır.

Uşaq/gənc ona göstərilən qayğının keyfiyyəti ilə bağlı ekspert qismində qəbul olunur. Onun rəyi qayğı sisteminin və qayğı modelinin keyfiyyətinin inkişafı üçün əhəmiyyətlidir.

Standart 16: Qayğıdan ayrılma prosesində ünsiyyət səmərəli və məqbul şəkildə aparılır.

Maraqlı bütün tərəflər proses zamanı oynadıqları rola uyğun olaraq müvafiq məlumatla təmin olunurlar. Eyni zamanda uşaq/gənc və onun bioloji ailəsi məxfilik və təhlükəsizlik hüquqlarına malikdirlər.

Standart 17: Uşaq/gəncə qayğıdan ayrılma prosesində iştirak etmək hüququ təmin edilir.

Qayğıdan ayrılma prosesi fərdi qayğı planına əsaslanır. Uşaq/gənc öz fikirlərini bildirmək, hazırki vəziyyəti və gələcəyi ilə bağlı istəklərini bildirmək hüququna malikdir. O, qayğıdan ayrılma prosesinin planlaşdırılması və həyata keçirilməsində iştirak edir.

Standart 18: Müşahidə, davamlı dəstək və əlaqə saxlamaq üçün imkanlar təmin olunur

Uşaq/gənc evdənkənar qayğıdan ayrıldıqdan sonra da dəstək almaq imkanına malikdir. Qayğı təşkilatı uşağın prosesi qaçılmaz yeni ziddiyyət kimi qəbul etməməsi üçün səy göstərir.

Əgər gənc yetkinlik yaşına çatmışdırsa, qayğı təşkilatı onunla əlaqələri və ona dəstəyi davam etdirməlidir.

Standart Paketi 1

Qərarvermə və uşaqların qəbulu prosesi

Qərarvermə prosesi 2 mərhələdən ibarətdir:

Birinci mərhələ uşağın ehtiyaclarının və onun ailədəki vəziyyətinin öyrənilməsi və ən uyğun qərarın qəbul edilməsini özündə əks etdirir. Əgər məsələnin ən uyğun həlli yolu uşağın evdən kənar qayğı ilə təmin olunmasındırsa, bu halda ikinci mərhələ başlayır. Bu mərhələdə uşaq üçün uyğun yer seçilir. Qərarvermə prosesi yeni yer müəyyənləşdirildikdən və maraqlı bütün tərəflər arasında razılaşma imzalandıqdan sonra başa çatır.

Qəbul prosesi uşağın yeni ailəyə tam inteqrasiyası ilə bağlı bütün tədbirlərin həyata keçirilməsini nəzərdə tutur. Uşağın inkişafı ilə bağlı maraqlı bütün tərəflər qərarvermə prosesinə aid məlumatları bir-birilə bölüşürlər.

Xüsusi ehtiyacları olan uşaqların qəbulu zamanı onların spesifik tələbatı nəzərə alınmalıdır.

Standart paketinə aşağıdakı standartlar daxildir:

- Standart 1:** Qərarvermə prosesi zamanı uşaq və onun bioloji ailəsi dəstəklənir
- Standart 2:** Uşaq qərarvermə prosesi zamanı iştirak etmək hüququna malikdir
- Standart 3:** Peşəkar qərarvermə prosesi uşaq üçün mümkün olan ən münasib qayğıni təmin edir
- Standart 4:** Bacı-qardaşlara birgə qayğı göstərilir
- Standart 5:** Yeni evə keçid lazımı şəkildə hazırlanır və həssas formada həyata keçirilir
- Standart 6:** Evdən kənar qayğı prosesi fərdi qayğı planına əsaslanır

Standart 1 Qərarvermə prosesi zamanı uşaq və onun bioloji ailəsi dəstəklənir

Uşaq və onun bioloji ailəsi öz həyat şəraitini dəyişmək istədikdə və ya vəziyyət bunu tələb etdikdə prosesə müdaxilə etmək hüququna malikdirlər. Bu zaman uşağın təhlükəsizliyi və maraqları ən yüksək prioritet təşkil edir. Uşaq və bioloji ailənin fikirləri hər zaman dinlənilir və onlara hörmət bəslənir.

“Uşaqlarımı itirəcəyimdən çox qorxurdum (...). Lakin mən hiss etdim ki, mən hələ də onların həyatında vacib insanam. Uşaqlarla bağlı hər məsələdə iştirak edirdim. Özümü bütöv bir varlığın hissəsi kimi hiss edirdim. (...) Mən uşaqlarıma hər zaman onlarla maraqlandığımı göstərə bilirdim. Və bu ona görə mümkün idi ki, mənə uşaqlarımın həyatında baş verən bütünlü mühiim hadisələrdə iştirak etməyə icazə verilirdi.

(Luksemburqlu ana, kod 18.04.01)

“Qız uşağının 14 yaşı var və o, evə getmək istəmir. Onlar vəziyyəti müzakirə etmək üçün Uşaq Müdafiə Xidməti ilə görüşürlər. Onun xüsusi xahişi var idi: o, yeni ailə istəyirdi. Biz onun şəraitini araşdırdıq. Aydın oldu ki, qız və ana arasında ciddi ünsiyyət problemləri var. Mən qıza dedim ki, hamı bir yerdə yığılaraq onun hazırkı vəziyyətini, yaşadığı problemləri müzakirə etsə yaxşı olar.”

(Uşaq Müdafiə Xidmətinin işçisi/ Norveç, kod 22.07.01)

A) Öhdəliklər

Uşaq Müdafiə Xidməti

- Qərarvermə prosesi zamanı və ümumiyyətlə, evdən kənar qayğının bütün mərhələlərində uşağı və onun ailəsini dəstəkləyəcək məsul şəxsi dərhal təyin edir

B) Qaydalar

1. Uşağa məsul şəxsin daima əlçatan olması

Uşağın vəziyyətini aydınlaşdırmaq və uşaq və onun bioloji ailəsini dəstəkləmək məqsədilə məsul şəxs qərarvermə prosesi zamanı həmişə əlçatandır. İmkan daxilində, məsul şəxs evdən kənar qayğı prosesini bütövlüklə izləyir və dəstəkləyir.

2. Bütün aidiyyətli tərəflər həssas şəkildə prosesə cəlb olunmuşlar

Məsul şəxs uşaqın vəziyyətinin müxtəlif perspektivlərinə fəal maraq göstərir və bütün aidiyyətli tərəfləri onların hüquqları haqda məlumatlandırır. O, vəziyyətin aydınlaşdırılması və həlli yolunun tapılmasına yardım edə biləcək bütün tərəflərin prosesə cəlb olunmasını təmin edir.

Məsul şəxs bütün tərəfləri dinləyir, onlara eyni hörmətlə yanaşır və uşaq üçün alternativləri vicdanlı şəkildə çatdırır.

C) Həyəcan siqnalları

- Uşaq və ya onun mənsub olduğu ailəyə yardım tələb olunduqda dəstək göstərilmir.
- Uşağın əhvalatı nəzərə alınmır və ya ona inanılmır.
- Yalnız bir tərəf dinlənilir.
- Maraqlı tərəflərə eyni münasibət bəslənmir.
- Uşaq hüquqları haqda məlumat uyğun şəkildə təmin olunmur.

Standart 2 Uşaq qərarvermə prosesi zamanı iştirak etmək hüququna malikdir

Bütün tərəflər uşağı dinləyir və ona hörmət bəsləyir. Uşaq öz vəziyyəti haqda adekvat məlumatlandırılır, onun öz fikirlərini ifadə etməsi və anlama səviyyəsinə uyğun olaraq qərarvermə prosesində iştirakı dəstəklənir.

“Mən Uşaq Müdafiə Xidmətinə müraciət etdim və onlar vəziyyəti nəzarətə gətirdilər. Onlar dərhal reaksiya verdilər. Həmin gün mən inandım ki, Xidmədə çalışanların qəlbində əsas olan mənim maraqlarımdır. Mən hətta hara yerləşdirilməyim haqda qərarın verilməsi prosesinə də cəlb olunmuşdum.”

(Norveçli qız, kod 22.02.03)

“Qız özü istəyirdi ki, onu qayğıya götürsünlər. Bu, onun 2-ci xahişindən sonra baş tutdu. Əvvəlcə o, anası ilə yaşayırdı, amma anası xəstələnəndə o, atası ilə yaşamağa başladı. İstirahət günləri qız dəstək ailəsinin yanına gəldi, sonra başqa bir ailə ona dəstək verməyə başladı, sonda 2-ci ailə onu himayəyə götürdü.”

(Finlyandiyalı qızın əhvalatı, kod 8.02.02)

A) Öhdəliklər

Uşaq Müdafiə Xidməti

- Uşaqların qərarvermə prosesində tam iştirak etmək hüququnu təmin edir
- Uşağı bütün lazımi məlumatlarla tanış edərək onun iştirakını təmin edir

B) Qaydalar

1. Uşaq ətraflı şəkildə, dostyana tərzdə məlumatlandırılır

Məsul şəxs uşağı mövcud vəziyyət və gələcək imkanlar haqda tam məlumatlandırır, uşağın məlumatı anlamasına əmin olur

2. Uşağın fikri ehtiyatla, həssaslıqla öyrənilir

Uşaq Müdafiə Xidmətindən olan, peşəkar təlimlər almış işçi uşağı dostyana tərzdə intervyu edir.

3. Uşağın rəyi hörmətlə qarşılır və diqqətlə nəzərdən keçirilir.

Məsul şəxs uşağın vəziyyətini ehtiyatla araşdırır və onun fikirlərinin nəzərə alınması üçün imkanlar axtarır

C) Həyəcan siqnalları

- Uşaq öz vəziyyəti haqda kifayət qədər məlumata malik deyil və ya aldığı məlumatı anlamır.
- Uşağın rəyi nəzərə alınmır.
- Uşaq qərarla razı deyil.

Standart 3 Peşəkar qərarvermə prosesi uşaq üçün mümkün olan ən münasib qayğıni təmin edir

Qərarvermə prosesi 2 suala cavab axtarır: Hansı qərar uşağın maraqlarına ən uyğun şəkildə cavab verir? Evdənkənar qayğı formasına ehtiyac dəqiqləşdirilməlidir, uşaq üçün ən uyğun yerdəyişmə hansıdır?

Uşağın inkişafı ilə birbaşa məşğul olan bütün tərəflər öz təcrübələrindən çıxış edərək bir-birilə əməkdaşlıq qururlar. Onlar qərarvermə prosesinə aid olan müvafiq məlumatları əldə edir və bir-birilə bölüşürlər.

Əgər söhbət xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqlardan gedirsə, onların spesifik ehtiyacaları nəzərə alınır.

“Himayədar ailələrin məsləhətçisi uşağın maraqlarını potensial ailəyə təqdim edir və razılaşma əldə olunduqda mərkəz uşağı bu haqda məlumatlandırır. Uşaq potensial himayədar ailələr haqda dolğun məlumat alır. Mərkəz uşaq və onun bioloji ailəsini potensial himayədar ailə ilə tanış edir. Sonra maraqlı bütün tərəflər arasında razılaşma bağlanır.”

(Uşaq Müdafiə Xidmətinin işçisi / Sloveniya, kod 27.08.03)

A) Öhdəliklər

Uşaq Müdafiə Xidməti

- Peşəkar qərarvermə prosesini təmin edir.
- Tərəflərin birgə iştirakını və şəffaflığı təmin edir.

Qayğı təşkilatı

- Uşaq Müdafiə Xidmətini təklif etdiyi qayğı forması ilə bağlı bütün aidiyyət məlumatlarla təmin edir.

B) Qaydalar

1. Proses şəffaflıq şəraitində bütün tərəflərin iştirakı ilə aparılır

Məsul şəxs bütün maraqlı tərəflərin prosesdə iştirakını təmin edir. O, bütün lazımi məlumat və sənədləri şəffaflıq şəraitində toplayır. Maraqlı tərəfləri korrekt şəkildə məlumatlandırır, hər bir tərəfin prosesi anlamasını və müvafiq məlumatla tanış olmasını təmin edir.

2. Kənar orqanlarla əməkdaşlıq təmin olunur

Məsul şəxs müxtəlif təşkilatlardan olan kənar mütəxəssislərin uşağın vəziyyəti ilə tanış olmasına şərait yaradır və onlarla məsləhətləşmələrin aparılmasını təmin edir.

3. Yerləşdirilmənin mümkün fəsadları haqda məlumat verilmişdir

Məsul şəxs prosesin bütün inkişaf variantlarını diqqətlə nəzərdən keçirməli və bütün tərəflərin mümkün nəticələr haqda məlumatlandırıldığına əmin olmalıdır.

4. Hazırki yer qeyri-adekvat hesab olunduqda alternativ yerləşdirilmə nəzərdən keçirilir.

Qərar qəbul edilərkən məsul şəxs hazırki mühitin uyğun olmadığı təqdirdə alternativ variantın təmin olunmasına əmin olmalıdır.

5. Qərar müvafiq faktlara əsaslanaraq qəbul olunur.

Məsul şəxs araşdırmaların diqqətlə aparıldığına və əldə olunan sənədlərin təhlil olunduğuna əmin olmalıdır. Bu məlumatlar əsasında uşağın maraqlarını ən uyğun şəkildə təmin etmək məqsədilə müvafiq qərar qəbul olunur.

6. Uşaq üçün ən uyğun yer seçilir.

Uşaq Müdafiə Xidməti uşağın etnik, sosial, dini köklərini və sağlamlıq durumunu nəzərə almaqla onun üçün ən uyğun yer seçir. Uşaq müəssisəsi ilə birgə Xidmət uşağın yeni ailədə dəstək verici, qoruyucu və qayğıkeş mühitlə təmin olunmasına əmin olmalıdır.

Potensial tərbiyəçi səriştəli olmalıdır və kifayət qədər resurslara malik olmalıdır, həmçinin davamlı təlim keçməli və vaxtaşırı nəzarət olunmalıdır.

7. Uşaq bir qayğı formasından digərinə keçdikdə, qayğı təşkilatları sıx əməkdaşlıq edirlər.

Uşaq bir qayğı formasından digərinə keçməli olduğu halda, hazırki qayğı təşkilatı və hazırki tərbiyəçi prosesə öz dəstəyini təmin etməli və gələcək tərbiyəçiyə uşaqla bağlı bütün məlumatları verməlidir.

C) Həyəcan siqnalları

- Qərar uşağın maraqlarının ən uyğun şəkildə təmin olunmasına xidmət etmir.
- Qərar uşağın ehtiyaclarını, həyat tərzini və ya mənsub olduğu sosial şəraiti nəzərə almır.
- Qərar qəbul edilərkən hazırki variantın uyğun olmadığı təqdirdə alternativ variantın hazırlanması təmin olunmamışdır.
- Qərar faktlara əsaslanmır.
- Proses sənədləşdirilmir.
- Məlumat şəffaflığı təmin olunmamışdır.
- Uşaq, onun bioloji ailəsi və ya digər uyğun tərəf prosesə cəlb olunmamışlar və ya prosesi anlamırlar.
- Qərar qəfil qəbul olunmuşdur və uşaq və onun bioloji ailəsi üçün gözlənilməz olmuşdur.
- Kənar peşəkarlara müraciət olunmamışdır.

Standart 4 Bacı-qardaşlara birgə qayğı göstərilir

Evdənkənar qayğı prosesi zamanı bacı-qardaşlar birgə qalırlar. Bioloji bacı-qardaşların yalnız onların marağı tələb etdikdə, bir-birindən ayrı yerləşdirilməsi mümkündür. Bu halda onlar arasında davamlı münasibətlərin saxlanması təmin olunur (əgər bu cür münasibətlər uşaqlara mənfi təsir göstərmirsə).

“Oğlan uşağı SOS Uşaq Kəndinə 2 bacı və 2 qardaşı ilə birgə təhvil verilmişdi. Bacı-qardaşlar yeni evlərində, yeni ailələrində SOS-ana və digər iki uşaqla birgə qalırdılar. Oğlan Kənddə əmin əmanlıq içində böyümüş və onları tez-tez ziyarətə gələn atası ilə əlaqələrini qoruyub saxlamıdı.

(İtaliyalı oğlan haqda əhvalat, kod 15.01.01)

A) Öhdəliklər

Uşaq Müdafiə Xidməti

- Bacı-qardaşların bir yerdə yerləşdirilməsi üçün lazımı bütün tədbirləri görür.
- Müxtəlif yaşlı bacı-qardaşların bir yerdə yerləşdirilməsini mümkün edən qayğı təşkilatını seçir.
- Ayrı yerləşdirilmiş bacı-qardaşların bir-birilə mütəmadi əlaqə saxlamasını təmin edir.

Qayğı təşkilatı

- Müxtəlif yaşlı bacı-qardaşların birlikdə yerləşdirilməsini təmin edən struktura malik olur

Tərbiyəçi

- Ayrı yerləşdirilmiş bacı-qardaşların bir-birilə mütəmadi əlaqələrini dəstəkləyir

B) Qaydalar

1. Bacı-qardaşlar bir yerdə yerləşdirilmişlər

Uşaq Müdafiə Xidməti bacı-qardaşların eyni yerdə yerləşdirilməsini təmin edir. Mümkün olan bütün hallarda bacı-qardaşların istəkləri nəzərə alınır. Bacı-qardaşları birgə qəbul etmiş qayğı təşkilatları dəstək və praktiki rəhbərliklərlə təmin edilir.

Qayğı təşkilatı bacı-qardaşlara qayğı üzrə adekvat struktur yaradır.

2. Ayrı yerləşdirilmiş bacı-qardaşlar arasında mütəmadi ünsiyyət təmin olunur.

Uşaq Müdafiə Xidmətivə qayğı təşkilatı ayrı yerləşdirilmiş bacı-qardaşlar arasında mütəmadi ünsiyyətin təmin olunması üçün lazımi resursları cəlb edir (məs., maliyyə dəstəyi). Gələcək tərbiyəçi uşağın digər bacı-qardaşları haqda məlumatlandırılır.

C) Həyəcan siqnalları

- Bacı-qardaşlar ayrılmışlar
- Ayrılma səbəbləri kifayət qədər əsaslandırılmamışdır və ya uşaqların maraqlarına cavab vermir
- Qayğı təşkilatı bacı-qardaşlara qayğı üzrə adekvat struktura malik deyil
- Ayrılmış bacı-qardaşlar arasında ünsiyyət zəifdir və ya heç yoxdur
- Tərbiyəçilərin uşaqların digər bacı-qardaşları haqda məlumatları yoxdur

Standart 5 Yeni evə keçid lazımi şəkildə hazırlanır və həssas formada həyata keçirilir

Qayğı forması haqqında qərar verildikdən sonra uşağın yerləşdirilməsi nəzərdə tutulan “məkan” uşağın qəbuluna hərtərəfli hazırlaşmalıdır. Qarşılama mərhələli keçirilməli və mümkün qədər az narahatlıq doğurmalıdır. Yerdəyişmənin məqsədi uşağın maraqlarının ən uyğun şəkildə qorunması və aidiyyatı bütün tərəflərin rifahının təmin olunmasıdır.

“Gələcək himayədar valideynlər uşaqla görüşməyə başlayırlar, amma keçid prosesi tələsdirilmir. Əvvəlcə onlar uşaqlarla 1-2 saata görüşürdülər, daha sonra isə ünsiyyət vaxtı artırılır. Xanım həyat yoldaşının uşaqları uşaq evindən götürməsi və onları məktəbə aparmasını xatırlayır. Dərslər bitdikdən sonra xanım da, uşaqlarla qalıb dərslərində onlara kömək edər, sonra isə onları yaşadığı uşaq evinə götürərdi.(...) Proses zamanı uşaqlar da gələcək ailələri ilə tanış olmuşdular. Bu proses 6 ay davam etdi, sonra uşaqlar, nəhayət ki, yeni himayədar ailələrinə yerləşdirildilər. Hər kəs bu yerdəyişməyə hazır idi.”

(Maltalı tərbiyəçi, kod 19.06.01)

A) Öhdəliklər

Uşaq Müdafiə Xidməti

- Qəbul prosesinin qayğı təşkilatları və tərbiyəçilərlə birgə əməkdaşlıq şəraitində peşəkar hazırlanması və yerinə yetirilməsini təmin edir.

Qayğı təşkilatı

- Tərbiyəçinin adekvat resurslara malik olduğuna əmin olmaq və uşağın götürülməsi, ona lazımi qayğının göstərilməsinə kömək göstərir.

Tərbiyəçi

- Uşaqların uyğun şəkildə qarşılınması və qəbul prosesinin peşəkar şəkildə aparılmasını təmin edir.

B) Qaydalar

1. Qəbul prosesi peşəkar səviyyədə hazırlanır və həyata keçirilir

Qəbul prosesi aidiyyatı tərəflərlə əməkdaşlıq şəraitində hazırlanır və həyata keçirilir. Uşağın qəbul prosesinin hazırlanmasına kifayət qədər vaxt və resurslar ayrılmalıdır.

Uşaq Müdafiə Xidmətinin məsul işçisi hazırlıq işlərinin həyata keçirildiyinə və danışıqların bütün aidiyyatı tərəflərlə aparıldığına, razılaşmaların realistik, düzgün və tərəflər üçün icbari olduğuna əmin olmalıdır.

Qayğı təşkilatı və tərbiyəçinin uşağa qayğı göstərmək imkanları nəzərdən keçirilir. Təhlilin əsas məqsədi tərbiyəçinin adekvat şəkildə ixtisaslaşmasını, davamlı olaraq təlim olunduğunu və

yoxlandığını, həmçinin tərbiyəçinin lazımı resurslarla təmin olunub olunmadığını müəyyən etməkdən ibarətdir.

2. Bioloji ailə tam şəkildə qəbul prosesinə cəlb olunur

Uşaq Müdafiə Xidməti və gələcək qayğı müəssisəsi uşaq və onun bioloji ailəsinin qəbul prosesinə cəlb olunduğunu, dəstəkləndiyini və məsləhətlər aldığını təmin etməlidir.

3. Uşaq öz gələcək evi ilə tanış olur

Məsul şəxs uşağın gələcək evi və gələcək tərbiyəçisi ilə tanış olmasını təmin edir.

4. Yeni evə keçid mümkün qədər az narahatçılıq yaratmalıdır

Məsul şəxs yeni evə keçidin uşaq və onun bioloji ailəsi üçün mümkün qədər az narahatçılıq yaratmasını təmin etməlidir

C) Həyəcan siqnalları

- Qəbul prosesi peşəkarcasına hazırlanıb həyata keçirilməmişdir
- Tərbiyəçi uşağı qayğıya qəbul etməyə hazır deyildir
- Tərbiyəçi kifayət qədər resurslara malik deyildir
- Tərbiyəçi Uşaq Müdafiə Xidməti ilə əməkdaşlıq etmir
- Uşaq və onun bioloji ailəsi yeni ev haqda kifayət qədər məlumata malik deyillər
- Razılaşmalar realistik, düzgün və icbari deyil
- Maraqlı tərəflərin heç də hamısı prosesə cəlb olunmamışlar
- Qəbuldan əvvəl uşaq və gələcək tərbiyəçi arasında ünsiyyət qurulmamışdır
- Qarşılama mərasimi keçirilməmişdir
- Uşaq hiss edir ki, qəbul prosesi onun ailəsi və ya sosial mühiti üçün narahatçılıq yaradır

Standart 6 Evdən kənar qayğı prosesi fərdi qayğı planına əsaslanır

Qərarvermə prosesi zamanı fərdi qayğı planı hazırlanır. Bu plan gələcəkdə inkişaf etdirilir və bütün evdənkənar qayğı prosesi zamanı həyata keçirilir. Bu plan bütövlükdə uşağın inkişafına nəzarət etmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Ümumilikdə, qayğı planı uşağın inkişaf statusunu müəyyən edir, məqsəd və ölçüləri təyin edir, uşağın inkişafını dəstəkləmək üçün lazımı resursları aydınlaşdırır. Evdənkənar qayğı prosesi zamanı hər bir qərar plana əsasən qəbul olunur.

“Təşkilatın işçi komandası və sosial işçi, bütün heyətlə, eləcə də uşaq və onun qardaşı ilə görüşlər keçirdi. Bu görüşlər zamanı oğlanın ehtiyacları müəyyən olundu, sonra isə potensial resurslar və peşəkar müdaxilə limiti nəzərə alınaraq tədbirlər planı hazırlandı..”

(Bolqarıstanlı oğlan haqda əhvalat, kod 3.01.03)

A) Öhdəliklər

Uşaq Müdafiə Xidməti

- uşağın potensialının detallı şəkildə qiymətləndirilməsinə, onun hərtərəfli inkişafını təmin edəcək fərdi qayğı planının işlənilməsinə və hazırlanmasına məsuliyyət daşıyır.

Qayğı təşkilatı

- Evdənkənar qayğı prosesinin fərdi qayğı planına əsasən aparıldığını təmin edir
- Təmin edilən qayğının qayğı planına uyğun olduğuna əmin olur.
- Qayğı planının təkmilləşdirilməsində tərtib edilməsində tərbiyəçini dəstəkləyir

Tərbiyəçi

- Fərdi qayğı planının yerinə yetirilməsi və gələcəkdə təkmilləşdirilməsinə görə cavabdehdir.

B) Qaydalar

1. Fərdi qayğı planı hazırlanır

Müxtəlif sahələri əhatə edən mütəxəssislərdən ibarət işçi qrupu ilə məsləhətləşmələr apararaq Uşaq Müdafiə Xidməti uşağın potensialını, mənşəyini və resurslarını nəzərə alan fərdi qayğı planı işləyib hazırlayır

2. Uşaq öz Fərdi Qayğı Planının tərribatında iştirak edir

Uşaqın Fərdi Qayğı Planının tərribatında və planın gələcəkdə təkmilləşdirilməsində iştirakı təmin olunur. İştirak səviyyəsi uşaqın prosesləri anlama səviyyəsindən asılıdır.

3. Fərdi Qayğı Planı mütəmadi olaraq yenilənir

Tərbiyəçi Fərdi Qayğı Planının yerinə yetirilməsi və gələcəkdə təkmilləşdirilməsinə görə məsuliyyət daşıyır. Qayğı planı bütün maraqlı tərəflərlə məsləhətləşmələr aparıldıqdan sonra mütəmadi olaraq yenilənir.

C) Həyəcan siqnalları

- Qiymətləndirmə prosesi kifayət qədər sənədləşdirilməmişdir, fərdi plan hazırlanmamışdır
- Fərdi plan uşaqın fərdi ehtiyaclarını nəzərə almır
- Fərdi Qayğı Planının hazırlanmasına bütün maraqlı tərəflər cəlb olunmamışdır
- Cəlb olunmuş tərəflər fərdi plan üzrə ümumi razılığa gəlməmişlər
- Plan mütəmadi olaraq yenilənmir

Standart Paketi 2

Qayğı göstərmə prosesi

Bu proses qəbul və qayğıdan ayrılma prosesləri arasında olan mərhələni əhatə edir.

Evdənkənar qayğıya cəlb olunmuş uşaq/gənclər öz gələcəklərini formalaşdırmaq və özünə arxayın, inamlı və cəmiyyətin fəal iştirakçısına çevrilmək üçün dəstəklənilir. Bütün qoruyucu və qayğıkeş bir mühitdə yaşamaqla nail olunur.

Bu standart paketi aşağıdakı standartlardan ibarətdir:

- Standart 7:** Uşaq ehtiyaclarına, həyat şəraitinə və mənsub olduğu sosial mühitə uyğun olaraq yerləşdirilir
- Standart 8:** Uşaq öz bioloji ailəsi ilə əlaqələri saxlayır
- Standart 9:** Tərbiyəçilər ixtisaslıdırlar və adekvat iş şəraitinə malikdirlər
- Standart 10:** Uşaqqla tərbiyəçinin münasibətləri qarşılıqlı anlaşma və hörmətə əsaslanır
- Standart 11:** Uşaq onun həyatına birbaşa təsir göstərən qərarların qəbul edilməsində fəal iştirak etmək hüququna malikdir
- Standart 12:** Uşağa uyğun bir həyat şəraitində qayğı göstərilir
- Standart 13:** Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqqlar münasib qayğı ilə təmin olunurlar
- Standart 14:** Uşaq/gənc davamlı olaraq müstəqil həyata hazırlanır

Standart 7 Uşaq ehtiyaclarına, həyat şəraitinə və mənsub olduğu sosial mühitə uyğun olaraq yerləşdirilir

Uşaq inkiluziv, dəstəkverici, qoruyucu və qayğıkeş mühitdə böyüyür. Bunun üçün uşaq qayğıkeş ailə mühiti ilə təmin olunmalıdır.

Yeni mühitdə uşağın sabit münasibətlər qurmaq və mənsub olduğu sosial mühitlə əlaqə saxlamaq imkanı olmalıdır

“Mənim patronaj valideynlərim hər addımlarını mənim üçün nəyin faydalı olması fikrini rəhbər tutaraq atırdılar. Mənim üçün çox vacibdir ki, onlar məni olduğum kimi qəbul etdilər, onlar mənim fikrimə və dinimə, məxfilik hüququma və ana dilimə hörmət bəsləyirlər.”

(Sloveniyalı qız, kod 27.02.01)

A) Öhdəliklər

Uşaq Müdafiə Xidməti

- uşağın ehtiyaclarını, həyat şəraitini və sosial mühitini nəzərə alaraq onun üçün ən uyğun yeri müəyyən edir və uşağın oradayərləşdirilməsini təşkil edir.

Qayğı təşkilatı

- Uşağın ehtiyaclarına və Uşaq Müdafiə Xidmətinin tələblərinə cavab verən qayğı modelləri təmin edir.
- Uşaq Müdafiə Xidməti ilə birlikdə təklif olunan yerin uşağın ehtiyaclarına, həyat şəraitinə və sosial mühitə uyğun olub olmamasını qiymətləndirir.

Tərbiyəçi

- Yeni evin uşağın ehtiyaclarına, həyat şəraitinə və sosial mühitə uyğun olmasını təmin edir.
- Proses zamanı uşaq və onun bioloji ailəsi ilə əməkdaşlıq edir.

B) Qaydalar

1. Uşaq və onun bioloji ailəsi mümkün qayğı modelləri haqda məlumatlandırılırlar.

Əgər uyğun ailə əsaslı qayğı imkanları mövcuddursa, uşaq və onun bioloji ailəsi bu haqda məlumatlandırılır.

Uşaq Müdafiə Xidməti qayğı təşkilatlarını ailə əsaslı qayğı modellərinin təmin olunmasında dəstəkləyir. Əgər uşaq müalicə üçün müəssisəyə daxil olmuşdursa, müəssisə bu müalicənin ailə əsaslı qayğı ilə kombinə olunmasına çalışmalıdır.

2. Uşaq ən uyğun evlə təmin olunur

Uşaq Müdafiə Xidməti və qayğı təşkilatı uşağın qoruyucu, dəstəkverici, qayğıkeş ailə mühiti ilə təmin olunmasına cavabdehdir.

3. Yeni yer uşağın ehtiyaclarına, həyat şəraitinə və sosial mühitinə uyğundur

Qayğı müəssisəsi yeni ailənin uşağın ehtiyaclarına, həyat şəraitinə və sosial mühitinə uyğun olmasını təmin edir.

Uşağın çıxdığı icma/mühit və onun yeni evi arasında məsafə nəzərə alınır.

4. Yeni ev bağlılıq və mənsubiyyət hisslərini qurmaqda uşağa kömək edir.

Tərbiyəçi uşağı onun şəxsi məkanı ilə təmin edir və bağlılıq və mənsubiyyət hissləri yaratması üçün uşağa uyğun atmosferi təmin edir.

5. Göstərilən qayğının keyfiyyəti vaxtaşırı olaraq nəzərdən keçirilir.

Uşaq Müdafiə Xidməti və qayğı təşkilatı vaxtaşırı olaraq göstərilən qayğının keyfiyyətini nəzərdən keçirir.

C) Həyəcan siqnalları

- Uşaq ailə əsaslı qayğı almaq imkanından məhrumdur.
- Uşağın öz bioloji ailəsi və ya sosial mühiti ilə ünsiyyət saxlamaq imkanı yoxdur.
- Uşaq, onun bioloji ailəsi və ya sosial mühiti arasında fiziki məsafənin böyük olması. Uşağın düşdüyü mühit onlar arasında ünsiyyətə mane olur.
- Uşağa öz dili, dini və mədəniyyətini qorumağa icazə verilmir.
- Razılaşmalar realistlik, düzgün və icbari deyil.
- Uşaq hiss edir ki, ona göstərilən qayğı inklusiv, dəstəkverici, qoruyucu və qayğıkeş deyil.
- Uşaq hiss edir ki, tərbiyəçi ilə münasibətləri sabit və etibarlı deyil.
- Uşağın məxfilik hüququ pozulur.
- Tərbiyəçi daima dəyişir.
- Tərbiyəçi uşağın vəziyyətinə qarşı həssaslıq göstərmir.

Standart 8 Uşaq öz bioloji ailəsi ilə əlaqələri saxlayır

Uşağın bioloji ailəsi ilə əlaqələr saxalamsı üçün həvəsləndirilir və dəstəklənir, əgər bu, uşağın maraqlarına uyğundursa.

“Onlar arasında ünsiyyət sosial işçi tərəfindən çox dəstəklənirdi. Əslində patronaj ana uşağa qayğı göstərmək, onu bioloji ana ilə görüşlərə aparmaqla yanaşı, uşağın bioloji anası ilə ünsiyyətdə olduğu saatlarda o, anaya tərbiyə metodları barədə bəzi biliklər öyrətmək imkanını da əldən vermirdi. Onlar arasında müsbət münasibətlərin olması uşaq üçün olduqca vacibdir. Bioloji anası və patronaj anasının bir-birilə yaxşı münasibətdə olduğunu bilmək uşağa çox kömək edirdi..”

(Sosial işçi/Malta, kod 19.08.04)

“...O, uşaq və bioloji valideynlər arasında bağları və münasibətləri dəstəkləməlidir, o imkan verməlidir ki, uşaq öz doğma valideynləri ilə hansı münasibətlər qurmağı müəyyənləşdirsin.”

(Sosial işçi/Estoniya, kod 7.08.01)

A) Öhdəliklər

Uşaq Müdafiə Xidməti	<ul style="list-style-type: none"> • Uşaq və bioloji ailə arasında ünsiyyətin saxlanmasına əmin olur.
Qayğı təşkilatı	<ul style="list-style-type: none"> • Bioloji ailə ilə əlaqələri dəstəkləyir və təmin edir • Tərbiyəçini dəstəkləyir
Tərbiyəçi	<ul style="list-style-type: none"> • Uşağın bioloji ailə ilə əlaqələrini dəstəkləyir • Uşağın bioloji ailəsi ilə əməkdaşlıq edir

B) Qaydalar

1. Uşaq Müdafiə Xidməti uşaqla bioloji ailəsi arasında ünsiyyəti dəstəkləyir.

Uşaq Müdafiə Xidməti uşaq, bioloji ailə və tərbiyəçi arasında münasibətləri dəstəkləyir, onlara nəzarət edir.

Hər üç tərəf arasında əməkdaşlığı həvəsləndirir.

Uşaq Müdafiə Xidməti uşaq, bioloji ailə və tərbiyəçi üçün konsultasiyalar təmin edir.

2. Qayğı təşkilatı və tərbiyəçi uşaqla öz doğma ailəsi arasında ünsiyyəti dəstəkləyir.

Qayğı təşkilatı tərbiyəçini dəstəkləyir, bioloji ailə ilə birlikdə işləmək üçün ona təlimlər keçir.

Tərbiyəçi uşağa öz həyat tarixçəsi ilə tanış olmağa, həmçinin bioloji ailəsi, sosial və dini-mədəni mühiti ilə ünsiyyət saxlamağa kömək edir.

Tərbiyəçi mütəmadi olaraq bioloji aləni uşağın inkişafı haqda məlumatlandırır.

3. Bioloji ailə uşağın həyatında iştirak edir.

Qayğı təşkilatı və bioloji ailə milli qanunvericiliyə uyğun olaraq uşağın inkişafına dair vəzifələri, hüquqları və öhdəlikləri müəyyənləşdirirlər.

Qayğı təşkilatı bioloji ailəni uşağın vəziyyətini anlamaqda və uşağa kömək etməkdə dəstəkləyir.

4. Ünsiyyətin mütəmədiliyi və keyfiyyəti vaxtaşırı qiymətləndirilir.

Uşaq və bioloji ailə arasında ünsiyyətin mütəmədiliyi və keyfiyyəti davamlı olaraq qiymətləndirilməlidir. Əlaqələr fərdi qayğı planı və ya bu mövzuda hər hansı digər razılaşma əsasında baş tutur.

C) Həyəcan siqnalları

- Uşağın maraqlarına uyğun olmasına baxmayaraq onun bioloji ailəsi ilə əlaqələri yoxdur.
- Bioloji ailə ilə əlaqələr uşağın maraqlarına zərər vurmasına baxmayaraq, bu əlaqələr mövcuddur.
- Bioloji ailə uşağın maraqlarına zidd hərəkətlər edir.
- Uşaq və bioloji ailə arasında münasibətlər dəstəklənmir.
- Uşaq və bioloji ailə arasında ünsiyyətin təmin olunmama səbəbləri tam əsaslandırılmamışdır.

Standart 9 Tərbiyəçilər ixtisaslıdırlar və adekvat iş şəraitinə malikdirlər

Tərbiyəçilər uşaqlara qayğı işinə cəlb olunmazdan öncə diqqətlə qiymətləndirilir, seçilir və təlim olunurlar. Onlar uşağın hərtərəfli inkişafını təmin etməkdən ötrü davamlı olaraq təlim olunur və peşəkar dəstək alırlar.

“Patronaj valideynlər üçün trening əla keçirdi. Mən və mənim həyat yoldaşım əvvəllər də uşaq götürmüşdük, lakin indi nə qədər az bildiyimizi anladıq. (...) İndi tam əminəm ki, valideynlik trainingi keçməmiş heç kimə uşaq götürməyə icazə vermək olmaz.”

(Tərbiyəçi/ İslandiya, kod 13.06.01)

A) Öhdəliklər

Uşaq Müdafiə Xidməti

- Tərbiyəçinin peşə profilini müəyyən edir
- Bütün tərbiyəçilərin ən azı peşə tələblərinə cavab verməsini təmin edir.

Qayğı təşkilatı

- Bütün tərbiyəçilərin ən azı Uşaq Müdafiə Xidməti tərəfindən müəyyən olunmuş peşə tələblərinə cavab verməsini təmin edir.
- Davamlı trening və dəstək təmin edir.

Tərbiyəçi

- Davamlı peşə təlimlərində iştirak edir.

B) Qaydalar

1. Tərbiyəçilər qəbul olunmuş peşə profilinə uyğun olaraq seçilir və təlim olunurlar

Uşaq Müdafiə Xidməti uşaqların tərbiyəçilərə peşə profilinə uyğun olaraq peşəkar təlim keçən və dəstək verən bir qayğı təşkilatında yerləşdirilməsinə əmin olur.

Tərbiyəçinin peşə profili tərbiyəçinin BMT-nin Uşaq Haqqları Konvensiyası, uşaq müdafiə tələbləri (davranış qaydaları) və uşaq inkişafına dair biliklərə əsaslanaraq hərəkət etmək bacarığını nəzərdə tutur. Onlar uşağın/gəncin düşünmə qabiliyyətinə uyğun olaraq davranmaq üçün xüsusi təlim keçirlər. Onlar uşaq/gəncə sıx əlaqələr qurmalı, yaxşı dinləmə qabiliyyətinə malik olmalı, həssas və səbrli olmalıdırlar.

Qayğı təşkilatı tərbiyəçilərin diqqətlə qiymətləndirilməsinə, seçilməsinə, trening almasına, dəstəklənməsinə və onlara nəzarət olunduğuna əmin olmalıdır.

2. Tərbiyəçilərin peşəkar təlim və dəstək almaq imkanı var

Tərbiyəçilər öz imkan və istəklərinə uyğun olaraq peşəkar təlim və dəstəklə təmin olunurlar. Ümumiyyətlə, qayğı təşkilatı tərbiyəçiləri təcrübə mübadiləsində, müvafiq görüşlərdə və konfranslarda iştirak etmək, həmçinin təlim, məsləhət və superviziya almaq imkanı ilə təmin edir.

3. Tərbiyəçilər adekvat iş şəraiti ilə təmin olunurlar

Tərbiyəçinin yaşadığı yer adekvat infrastruktura malikdir, vəzifələrin lazımı şəkildə icrası üçün tərbiyəçiyə tələb olunan maliyyə vəsaiti və insan resursları təmin olunmuşdur.

4. Mübadilə şəbəkələrinin yaradılması dəstəklənir.

Tərbiyəçilər arasında müsbət təcrübə mübadiləsi məqsədilə Uşaq Müdafiə Xidməti və/və ya qayğı təşkilatı rəsmi və qeyri-rəsmi şəbəkələrin yaradılmasını dəstəklənir.

C) Həyəcan siqnalları

- Tərbiyəçinin peşə profili ilə bağlı minimal tələblər müəyyən olunmamışdır.
- Tərbiyəçilər hərtərəfli qiymətləndirmə və seçim prosesi keçməmişlər.
- Tərbiyəçilərin adekvat peşəkar təlim və dəstək almaq imkanı yoxdur.
- Tərbiyəçilər peşəkar təlim və dəstəkdən imtina edirlər.
- Təlim və dəstək stimullaşdırılmır.

Standart 10 Uşaqla tərbiyəçinin münasibətləri qarşılıqlı anlaşma və hörmətə əsaslanır

Tərbiyəçi uşağa fərdi diqqət yetirir və etibar yaratmaq, bir-birini anlamaq üçün vicdanlı şəkildə söy göstərir. Tərbiyəçi uşaqla hər zaman açıq, dürüst və hörmətlə davranır.

“Onlar (patronaj valideynlər) təbii şəkildə oğlanın qeydinə qalırdılar. Onlar səbrli və inadçı idilər. Onlar açıq idilər və müxtəlif şeylər haqda sərbəst danışirdilər. Onlar hər şey haqda, hətta çətin mövzularda da danışirdilər. Onlar həmçinin oğlanı nə qədər istədiklərini göstərir, onu tez-tez qucaqlayırdılar.”

(İsveçli oğlanın əhvalatı, kod 29.01.01)

“Mən öz patronaj valideynlərimə çox minnətdaram. Onlar məni 14 yaşında götürdülər və mənə ailənin nə olduğunu öyrətdilər: insanlara qarşı məhəbbət, sədaqət və hörmət. Onlar mənə yemək bişirməyi öyrətdilər. Onlar mənə hisslərimi qorxmada bildirməyi və ağımda olanları söyləməyi öyrətdilər. Onlar sadəcə məni sevirdilər və mən bunu onlardan öyrəndim. Mən nəvazişə alışmamışdım və əvvəl-əvvəl bu, məni çox çaşdırırdı. Çox utancaq idim. Mən patronaj anamın məni heç vaxt döymədiyini çox yüksək qiymətləndirirdim. Bu, artıq mənim üçün çox şey idi. Mənim dəhşətli uşaqlıq xatirələrim uzun müddət idi ki, qara kölgə kimi məni izləyirdi.

(Latviyalı qız, kod 16.02.01)

A) Öhdəliklər

Uşaq Müdafiə Xidməti

- Uşağın mənşəyi haqda qayğı təşkilatı və tərbiyəçiyə dolğun məlumat təqdim edir.
- Tərbiyəçi və bioloji ailə arasında əməkdaşlığı təmin edir.

Qayğı təşkilatı

- Tərbiyəçiyə uşaqla sabit münasibətlər qurmaq və onları qorumaqda kömək edir.
- Tərbiyəçinin uşaqla münasibət qura bilməsi üçün lazımi insani sərişmələrə sahib olduğuna əmin olur.

Tərbiyəçi

- Uşağa qarşılıqlı etibara əsaslanan münasibətlər qurmaq imkanı verir.

B) Qaydalar

1. Tərbiyəçi məlumat, dəstək və treninqlər alır

Uşağa münasib şəkildə yanaşa bilmək üçün qayğı təşkilatı və tərbiyəçi Uşaq Müdafiə Xidməti

tərəfindən uşağın mənşəyi və keçmişi barədə dolğun məlumat alır

Uşaqla sabit münasibətlər qurmaq və onları qoruyub saxlamaq üçün üçün qayğı təşkilatı tərbiyəçini təlim edir və daima dəstəkləyir

2. Tərbiyəçi uşağa sabit münasibətlər qurmaq imkanı verir

Tərbiyəçi yaxın, dürüst, məxfi və sabit münasibətlərin qurulması üçün anlaşma və hörmətə əsaslanan dəstəkverici mühit yaradır.

3. Tərbiyəçi hər bir uşağa fərdi yanaşır

Tərbiyəçi hər zaman uşağın mənşəyini, fərdi ehtiyaclarını, qabiliyyətini və qavrama səviyyəsini nəzərə alır.

C) Həyəcan siqnalları

- Tərbiyəçi-uşaq münasibətlərində qarşılıqlı anlaşma və hörmət çatışmır
- Uşaq haqda məlumatların sızması halları baş verir
- Uşaq tərbiyəçini özündən uzaqlaşdırır.
- Tərbiyəçilər arasında axın (tərbiyəçilərin dəyişməsi) yüksəkdir.

Standart 11 Uşaq onun həyatına birbaşa təsir göstərən qərarların qəbul edilməsində fəal iştirak etmək hüququna malikdir

Uşaq öz həyatı ilə bağlı məsələlərdə ekspert qismində qəbul olunur. Uşaq dinlənir, məlumatlandırılır, onun fikirləri nəzərə alınır, onun dözümlülüyü güclü potensial kimi qəbul olunur. Uşağın öz hissləri və təcrübəsi ilə bölüşməsi dəstəklənir.

“Mənim bir çox tərbiyəçilər tərəfindən aldığı dəstək çox vacib idi (...) Çox vacibdir ki, tərbiyəçi sənə vacib olduğunu, sənə həyatda nəşə qazana biləcəyini söyləyir. Düşünürəm ki, tərbiyəçilər həyatda məni ən çox qiymətləndirən və dəstəkləyən insanlar olmuşlar (...) Onlar hər zaman mənə dəstək olmuşlar (sosial elmlər ixtisasında uiversitet dərəcəsinə seçməyimdə). Onlar heç vaxt mənə qarşı çıxmamışlar.

(İspaniyalı qız, kod 28.02.01)

A) Öhdəliklər

Uşaq Müdafiə Xidməti	<ul style="list-style-type: none"> • Uşağın onun həyatına birbaşa təsir göstərən bütün qərarların qəbulunda iştirak etməsinə nəzarət edir.
Qayğı təşkilatı	<ul style="list-style-type: none"> • İştirakın qayğı göstərmə prosesinin ayrılmaz hissəsi olmasını təmin edir.
Tərbiyəçi	<ul style="list-style-type: none"> • Uşağa həyatına birbaşa təsir göstərən qərarlar qəbul etmək imkanı verir • Uşağın iştirakını fəal surətdə dəstəkləyir.

B) Qaydalar

1. Qayğı təşkilatı uşağın iştirakını dəstəkləyir

Qayğı təşkilatı:

- uşağın iştirakı üçün tələb olunan resursları təmin edir;
- uşağın fəal iştirakını təmin edən müxtəlif alətləri yaradır və onları tətbiq edir;
- işçiləri cəlb etməklə iştirakçı yanaşmanı dəstəkləyir;
- uşağın iştirakını dəstəkləmək məqsədilə qayğı prosesinə cəlb olunmuş bütün tərəflərin peşəkar səviyyədə təlim olunduqlarını təmin edir

2. Tərbiyəçi uşağın fəal iştirakını dəstəkləyir

Tərbiyəçi:

- uşağı onun hüquqları və onun həyatına dair bütün məsələlər haqda məlumatlandırır
- həyatına dair qərarların qəbul olunmasında uşağı dinləyir və onu dəstəkləyir

3. Tərbiyəçi uşağın qabiliyyətinə, onun tam potensialına inanır və onu dəstəkləyir

Tərbiyəçi:

- uşağın potensialını müəyyən edir və uşağı öz gücündən istifadə etməsində, onu inkişaf etdirməsində dəstəkləyir
- uşağın şəxsiyyətinə hörmət edir, onun fikirlərini nəzərə alır və müstəqi həyata can atmasını dəstəkləyir
- Uşağın ehtiyaclarına maraq göstərərək uşağın nə qədər vacib olduğunu nümayiş etdirir

C) Həyəcan siqnalları

- İştirak alətləri yaradılmamış və/və ya istifadə olunmamışdır
- Uşaq onun həyatına aid qərarların qəbulunda iştirak etmir
- Uşaq hiss edir ki, onun potensialı qəbul olunmur və dəstəklənmir
- Uşaq hiss edir ki, onu dinləmirlər və/və ya anlamırlar
- Uşaq özünü bəzi məsələlər və öz hüquqları haqda kifayət qədər məlumatlı hiss etmir

Standart 12 Uşağa uyğun bir həyat şəraitində qayğı göstərilir

Həyat şəraiti və qayğı təşkilatının infrastrukturunu komfort, təhlükəsizlik, sağlamlıq, təhsil və cəmiyyətə sərbəst çıxış şərtləri nəzərə alınmaqla uşağın ehtiyaclarının təmin olunmasına xidmət edir.

“Dəqiq yadıma gəlmir, ilk dəfə özümü nə vaxt patronaj evimdə yaxşı hiss etdim. Bəlkə bu, mən hamama gedəndə baş verdi. Mənim üçün təmizlik çox vacibdir. Bilirsinizmi, 7.30-da yatmağa getmək, hərdən məni dəsmala bürüyüb yatağa aparardılar, meyvə dolu qab, yemək hər zaman eyni vaxtda - hər şey nizamlanıb. Hətta kiçik şeylər də o qədər vacibdir ki...”

(İrlandiyalı qız, kod 13.02.06)

“Müxtəlif ictimai qayğı növlərində yaşayan uşaqları müqayisə etmək üçün faktlar əks olunmuş formaldan istifadə edirəm. Formaların doldurulması adətən uşağın inkişafı və aldığı qayğı ilə bağlı planlaşdırma, qərarvermə, yoxlama və monitoring işini asanlaşdırır. Məs., bir dəfə müəssisədə bir oğlanın südə qarşı allergiyası üzə çıxmışdı, bu məlumat patronaj valideynlər üçün həlledici olmuşdu.”

(Sosial işçi/Macaristan, kod 12.08.01)

A) Öhdəliklər

Uşaq Müdafiə Xidməti	• Yerləşmənin uşağın material ehtiyaclarını ödəyə biləcək və adekvat həyat şəraiti təmin edə biləcək bir yer olmasına zəmanət verir.
Qayğı təşkilatı	• Uşağı rahat, təhlükəsiz, sağlam və sabit mühitlə təmin edir.
Tərbiyəçi	• Uşağı rahat, təhlükəsiz, sağlam və sabit evlə təmin edir

B) Qaydalar

1. Uşağa adekvat həyat şəraitində qayğı göstərilir

Uşaq Müdafiə Xidməti uşağın həyat şəraiti ilə bağlı minimal tələblərin yerinə yetirilməsinə nəzarət edir. Bu tələblərə komfort, təhlükəsizlik, sağlam şərait, sərbəst təhsil almaq və cəmiyyətlə ünsiyyətdə olmaq imkanları daxildir. Uşaq Müdafiə Xidməti uşağın bu minimal tələblərə cavab verən bir evdə yerləşdirilməsinə əmin olur.

2. Qayğı təşkilatı minimal tələblərə cavab verir

Qayğı təşkilatı göstərdiyi qayğının keyfiyyətinə yazılı sənədlə zəmanət verir. Bu keyfiyyət məcburi minimal tələblərin təmin olunmasını nəzərdə tutur.

Bu yazılı sənəd hər kəsin tanış olması üçün açıqdır.

3. Uşağın rifahl və ona adekvat həyat şəraitində qayğı göstərilməsi təmin olunur

Uşağın komfort, təhlükəsizlik, sağlam şərait, sərbəst təhsil almaq və cəmiyyətlə ünsiyyətdə olmaq imkanını təmin etmək üçün tərbiyəçi məcburi minimal tələblərə riayət edir.

C) Həyəcan siqnalları

- Uşağın həyat şəraitinə dair minimal tələblər müəyyən olunmayıb
- Uşaq məcburi minimal tələblərə cavab verən evdə yerləşdirilməyib
- Qayğı təşkilatının məcburi minimal tələblərə dair yazılı bəyannaməsi yoxdur və ya bu sənədlə tanış olmaq imkanı yoxdur

Standart 13 Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqlar münasib qayğı ilə təmin olunurlar

Tərbiyəçilər öz öhdələrində olan uşaqların xüsusi ehtiyaclarını ödəmək məqsədilə davamlı olaraq təlim olunur və dəstəklənilirlər.

“Himayədar ananın təhsili, vərdisləri və uşaqlarla iş təcrübəsi mənə böyük kömək oldu. Uşaq evində çalışan psixoloq uşaqda anamnezin olması və onun hazırki vəziyyəti haqda məlumat vermişdi. Uşağa hər gün vaxt ayırmaq vacib idi, ona əsas vərdisləri, paltar geyməyi öyrətmək, əsas anlayışları izah etmək, cümlə ilə danışmağı, forma və rəngləri tanımağı öyrətmək lazım idi. Ona hətta necə oynamağı öyrətmək lazım gəlirdi.”

(Tərbiyəçi/Çexiya Respublikası, kod 5.06.05)

“Loqopedlə birgə səylər nəticəsində himayədar valideyn uşağa eşitmə qüsuru səbəbindən yaranmış ünsiyyət çətinliklərini aradan qaldırmağa kömək edə bilmişdi.”

(Tərbiyəçi/Çexiya Respublikası, kod 5.06.0)

A) Öhdəliklər

Uşaq Müdafiə Xidməti

- Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşağın uyğun yerdə yerləşdirildiyinə əmin olur.

Qayğı təşkilatı

- Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşağın uyğun qayğı ilə təmin olunduğuna əmin olur
- Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşağın lazım gəldikdə müalicə almasını təmin edir.

Tərbiyəçi

- Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşağı uyğun qayğı ilə təmin edir.
- Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşağın lazım gəldikdə peşəkar müalicə almasını təmin edir

B) Qaydalar

1. Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaq yeni evdə yerləşdirilməmişdən əvvəl hərtərəfli hazırlıq işləri görülür.

Uşağın ehtiyaclarını ödəyə bilmək üçün Uşaq Müdafiə Xidməti uşaq haqda qayğı təşkilatı və tərbiyəçini lazımı bütün məlumatlarla təmin edir.

2. Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqlar lazımi qayğı ilə təmin olunurlar

Uşağın fərdi potensialına əsaslanaraq tərbiyəçi uşağı bütün inkişafı boyu dəstəkləyir və həvəsləndirir. O, uşağın inkluziyası və iştirakını təmin edir.

3. Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqlara qayğı göstərən tərbiyəçilər əlavə ixtisaslaşmış təlim və dəstək alırlar

Uşaqların xüsusi ehtiyaclarını ödəyə bilmək üçün Uşaq Müdafiə Xidməti və/və ya qayğı təşkilatı tərbiyəçilərin davamlı treninq keçməsinə təmin edir və onlara dəstək göstərir.

4. Tərbiyəçi mütəxəssislərlə əməkdaşlıq edir

Uşaqların xüsusi ehtiyaclarını ödəyə bilmək üçün tərbiyəçi ixtisaslı müəssisə və mütəxəssislərə kömək üçün müraciət edir və onlarla əməkdaşlıq edir

C) Həyəcan siqnalları

- Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqlara uyğun qayğı formaları yoxdur
- Uşaq yerləşdirilən zaman onun xüsusi ehtiyacları nəzərə alınmamışdır
- Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaq uyğun qayğı ilə təmin olunmur
- Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşağa qayğı göstərən tərbiyəçi adekvat məlumatla, təlim və dəstəklə təmin olunmur
- Tərbiyəçi və mütəxəssislər arasında əməkdaşlıq mövcud deyil və ya qeyri-adekvatdır
- Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşağın müalicəsi ilə məşğul olan və ya ona yardım göstərən mütəxəssislərin lazımi peşə qabiliyyətləri yoxdur

Standart 14 Uşaq/gənc davamlı olaraq müstəqil həyata hazırlanır

Uşaq/gənc özünə arxayın, inamlı olması və cəmiyyətin fəal iştirakçısına çevrilməsi üçün gələcəklə bağlı planlarının qurulmasında dəstəklənir; o, təhsil almaq və lazımı həyat vərdislər almaq, dəyərləri qəbul etmək imkanına malikdir.

Uşaq/gənc özünə hörmət hissini inkişaf etdirilməsində dəstəklənir. Bu, ona özünü güclü və təhlükəsiz şəraitdə hiss etmək və çətinliklərin öhdəsindən gəlmək imkanı verir.

“Ananın vəzifəsi uşaqları elə tərbiyə etməkdir ki, onlar özlərinə dəyərləri, ləyaqəti, qabiliyyəti olan və yaşamağa davam etmək üçün ağrının öhdəsindən gələ bilən insanlar kimi yanaşsınlar.”

(Tərbiyəçi/Litva, kod 17.08.02)

“Uşaq tərbiyəçidən kömək istəməlidir. məs., qayğı təşkilatında təmir işləri üzrə usta da tərbiyəçi kimi olmalı və ondan ondan dülgərliyi öyrənmək mümkün olmalıdır; maşını və ya mənzili təmir etməyi öyrənmək də faydalı ola bilər (...) Gənclər evində olarkən hardasa işləməyə başlasın, heç nə itirməzsən (...) Çox iş görən çox şey qazanır, az iş görən isə az.”

(Estoniyalı oğlan, kod 7.01.02)

A) Öhdəliklər

Uşaq Müdafiə Xidməti	<ul style="list-style-type: none"> • Qayğı planında razılaşdırıldığı kimi, uşaq/gəncin müstəqil həyata hazırlanması istiqamətində irəliləyişlərə nəzarət edir. • Uşaq/gəncin optimal təhsil almaq imkanını təmin edir.
Qayğı təşkilatı	<ul style="list-style-type: none"> • Uşaq/gəncin müstəqil olmasına dəstək göstərmək məqsədilə uyğun çərçivə şərtlər və proqramlar təmin edir.
Tərbiyəçi	<ul style="list-style-type: none"> • Uşaq/gəncə müstəqil olmaqda kömək edir.

B) Qaydalar

1. Tərbiyəçi uşaq/gənci fərdi təlim və dəstəklə təmin edir

Tərbiyəçi qayğı planında müəyyən olunmuş tələblərə uyğun olaraq uşaq/gəncin təlim olunduğunu və özünəinamın artırılması üçün uşaq/gəncin dəstəklənməsini təmin edir. Tərbiyəçi başlıca olaraq aşağıdakı məqamlara diqqət yetirir:

- uşaq/gəncin gündəlik tapşırıqların yerinə yetirilməsi üçün məsuliyyət daşması, onun öz səviyyəsinə uyğun olaraq özünə qulluq etməsi, həmçinin puldan istifadə etməsi, hüquqi, sığorta və s. praktiki məsələlərin həll olunmasında iştirakı dəstəklənir;
- uşaq/gəncin sosial şəbəkəyə inteqrasiya olması və bu mühitdən olan insanlarla əlaqə saxlaması dəstəklənir;
- tərbiyəçi uşaq/gəncin maraqlarını öyrənir və onun bilik və bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi üçün fəaliyyətlər planlaşdırır.

2. Müstəqil həyata hazırlıq davamlı proses kimi təşkil olunur

Qayğı təşkilatının dəstəyi ilə tərbiyəçi uşaq/gənci müstəqil həyata hazırlayır. Bu proses fərdi qayğı planına əsaslanır.

Qayğı planı uşaq/gəncin müstəqil həyata hazırlanması prosesini davamlı proses kimi nəzərə alır. Uşaq/gəncin müstəqil olmasını dəstəkləmək üçün müvafiq çərçivə şərtlərin, imkan/proqramların hazırlanması nəzərdə tutulur.

3. Uşaq/gəncə özünüinkişaf imkanları/proqramları təklif olunur

Qayğı təşkilatı və tərbiyəçi uşaq/gəncin cavabdehliyinin artırılması, dəyər və normaların aşılması, həmçinin lazımi həyat vərdislərin inkişaf etdirilməsi məqsədilə uşaq/gənc üçün müxtəlif trening imkanları və proqramları yaradır.

Uşaq/gənc özünüinkişaf imkanları/proqramlarının hazırlanması, tətbiqi və qiymətləndirilməsi prosesində iştirak edir.

4. Uşaq/gəncin ən yaxşı təhsil almaq imkanı var

Potensial və maraqlardan asılı olaraq uşaq/gəncin ən yaxşı təhsil formalarından faydalanmaq imkanı təmin olunur

Fərdi maraqlardan asılı olaraq uşaq/gəncin istər məktəb, istərsə də məktəbdənkənar fəaliyyətlə məşğul olması dəstəklənir

C) Həyəcan siqnalları

- Müstəqil həyata hazırlıq qayğı planında nəzərə alınmayıb.
- Özünüinkişaf imkanları/proqramları mövcud deyil.
- Uşaq/gəncin özünüinkişaf imkanları/proqramlarından istifadə etmək imkanı yoxdur
- Uşaq/gənc özünü müstəqil həyata tam hazırlıqlı və dəstəkli hiss etmir
- Uşaq/gənc sosial şəbəkəyə inteqrasiya olunmayıb
- Uşaq/gəncin təhsil almaq imkanları dəstəklənmir
- Uşaq/gənc öz asudə vaxtını səmərəli keçirmir
- Uşaq/gəncin fikri dinlənilmir

Standart Paketi 3

Qayğıdan ayrılma prosesi

“Qayğıdan ayrılma prosesi” termini altında uşaq/gəncin müstəqil həyata başlaması, onun doğma ailəsinə qayıtması və ya digər bir yerə köçməsi nəzərdə tutulur. Bu anlayışa daxildir: qərarvermə, köçmə və qayğıdan sonrakı dəstək.

Bu paketə aşağıdakı standartlar daxildir:

Standart 15: Qayğıdan ayrılma prosesi diqqətlə planlaşdırılır və həyata keçirilir.

Standart 16: Qayğıdan ayrılma prosesində ünsiyyət səmərəli və məqbul şəkildə aparılır.

Standart 17: Uşaq/gəncə qayğıdan ayrılma prosesində iştirak etmək hüququ təmin edilir.

Standart 18: Müşahidə, davamlı dəstək və əlaqə saxlamaq üçün imkanlar təmin olunur

Standart 15 Qayğıdan ayrılma prosesi diqqətlə planlaşdırılır və həyata keçirilir.

Qayğıdan ayrılma prosesi evdənkənar qayğı sistemində çox mühüm bir mərhələ olmaqla diqqətlə planlaşdırılmalı və həyata keçirilməlidir. Proses uşaq/gəncin fərdi qayğı planına əsasən aparılır.

Uşaq/gənc ona göstərilən qayğının keyfiyyəti ilə bağlı ekspert qismində qəbul olunur. Onun rəyi qayğı sisteminin və qayğı modelinin keyfiyyətinin inkişafı üçün əhəmiyyətlidir.

“Mentor maraqlı tərəflərlə, yəni ailə (nənə-baba və ata), uşaqlar və Uşaq Müdafiə Xidmətinin nümayəndəsi ilə vaxtaşırı olaraq planlaşdırma görüşləri keçirirdi. Görüşlərin birində onlar hamısı qərara gəldilər ki, böyük bacı qayğı təşkilatında qalmalıdır, digər iki uşaq isə ailəsi ilə bir yerdə daha çox vaxt keçirməlidir. Bütün tərəflər bu qərarla razı idilər.”

(Sosial işçi/Bolqarıstan, kod 3.08.01)

A) Öhdəliklər

Uşaq Müdafiə Xidməti

- Qayğıdan ayrılma prosesinə hazırlıq və onun icrasına nəzarət edir və lazımi dəstək göstərir.
- Bütün maraqlı tərəflər arasında əməkdaşlığı koordinasiya edir.

Qayğı təşkilatı

- qayğıdan ayrılma prosesinin qayğı planına əsasən planlaşdırılması və həyata keçirilməsini təmin edir.
- həssas yanaşma göstərərək uşaq/gənci bütün proses boyu peşəkar dəstəklə təmin edir.
- bioloji ailə ilə əməkdaşlıq edir.

Tərbiyəçi

- maraqlı bütün tərəflərlə birlikdə qayğıdan ayrılma prosesini planlaşdırır
- Qayğıdan ayrılma prosesini qayğı planına uyğun olaraq həyata keçirir
- Bioloji ailə ilə əməkdaşlıq edir

B) Qaydalar

1. Qayğıdan ayrılma prosesi diqqətlə planlaşdırılır və həyata həyata keçirilir

Qayğı planına əsaslanaraq uşaq/gənc ilə birgə tərbiyəçi qayğıdan ayrılma prosesini planlaşdırır və həyata keçirir. Uşağın maraqlarına uyğun olaraq proses tədricən aparılır.

Qayğıdan ayrılma prosesinin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi zamanı bioloji ailənin

iştirak dərəcəsinin müəyyən olunmasına dair uşaq/gəncin öz fikrini bildirmək hüququna malikdir.

Lazım gəldikdə tərbiyəçi peşəkarlar komandasına müraciət edir.

2. Uşaq/gəncin ona göstərilən qayğı haqda rəyi ekspert rəyi kimi qəbul olunur

Tərbiyəçi uşaq/gəncdən ona göstərilən qayğının keyfiyyətini qiymətləndirməyi xahiş edir və sonra alınmış rəyi gələcəkdə qayğı sisteminin keyfiyyətini və uyğun qayğı modelinin inkişaf etdirilməsi üçün qayğı təşkilatına bildirir.

3. Qayğıdan ayrılma prosesi fərdi qayğı planına əsaslanır

Qayğı planı uşaq/gəncin inkişaf statusunu müəyyən edir, məqsədlər və onlara nail olma üsullarını irəli sürür, qayğıdan ayrılma prosesi zamanı uşaq/gənci dəstəkləmək üçün tələb olunan resursları müəyyən edir. Qayğı planı və onun icrası daima qiymətləndirilir.

Qayğı planı həmçinin uşaq/gəncin qayğı sonrası gələcək həyatını nəzərə alır və bununla bağlı müvafiq qaydalar müəyyən edir

4. Uşaq/gəncin bioloji ailəsinə qayıtması və ya digər bir yerə köçməsi hərtərəfli planlaşdırılır

Uşaq/gəncin öz doğma ailəsinə qayıtması və ya digər bir yerə köçməsi mövzusunda Uşaq Müdafiə Xidməti, qayğı təşkilatı, hazırki və gələcək tərbiyəçilər, bioloji ailə əməkdaşlıq edirlər.

Uşaq/gənc qərar vermə və müstəqil həyata hazırlıq proseslərində öz anlama səviyyəsinə uyğun olaraq fəal iştirak edir.

5. Qayğıdan ayrılan uşaq/gənc ilə sağollaşma mərasimi keçirilir

Uşaq/gəncin həyatında yeni mərhələnin başlamasını qeyd etmək üçün sağollaşma mərasimi keçirilir. Bu zaman ümumi ənənələr, uşaq/gəncin fərdi istəkləri nəzərə alınır.

6. Uşaq/gənc qayğını tərk etdikdən sonra da dəstək və konsultasiyalardan faydalanmaq imkanına malikdir.

Uşaq Müdafiə Xidməti və qayğı təşkilatı evdənkənar qayğıdan ayrılan uşağın dəstək və məsləhət almaq hüququnu təmin edir.

C) Həyəcan siqnalları

- Qayğıdan ayrılma prosesi lazımi səviyyədə planlaşdırılmamış və/və ya həyata keçirilməmişdir.
- Qayğıdan ayrılma prosesi fərdi qayğı planında öz əksini tapmamışdır.
- Tərəflər qayğıdan ayrılma planı üzrə razılığa gəlməmişlər.
- Uşaq/gənc özünü prosesə cəlb olunmuş hiss etmir.
- Uşaq/gənc və ya onun bioloji ailəsi qayğıdan ayrılma prosesinin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi zamanı iştirak etmir.
- Uşaq/gənc ona göstərilən qayğının keyfiyyəti ilə bağlı heç bir maraq göstərmir.
- Evdənkənar qayğının qiymətləndirilməsi aparılmır.
- Qayğıdan ayrılma prosesi uşağın/gəncin fərdi ehtiyaclarını nəzərə almır.
- Qayğıdan ayrıldıqdan sonra uşaq/gəncə heç bir və ya kifayət qədər dəstək göstərilmir.
- Uşaq/gəncin sağollaşmaq imkanı yoxdur.

Standart 16 Qayğıdan ayrılma prosesində ünsiyyət səmərəli və məqbul şəkildə aparılır

Maraqlı bütün tərəflər proses zamanı oynadıqları rola uyğun olaraq müvafiq məlumatla təmin olunurlar. Eyni zamanda uşaq/gənc və onun bioloji ailəsi məxfilik və təhlükəsizlik hüquqlarına malikdirlər.

“Bacı-qardaşlarını tərk edərək gənclər evinə köçməsi onu narahat edir, bir qədər də acıqlandırır (...). Bir gün yeni mühitlə tanış olmaq üçün qız gənclər evinə getdi. O, evdə başqa bir qıza rast gəldi. Həmin qızın söylədiklərinə görə ona burada çox rahat idi, onun öz ayrıca otağı, şəxsi həyatı var idi (...). Gənclər evində görüyü və eşitdikləri qızın xoşuna gəldi. Birdən birə onun bütün narahatlıqları yox oldu. O, indi daha nikbindir və gələcəyi ilə bağlı yeni arzuları vardır.”

(Şimali Kiprdən olan bir qızın əhvalatı, kod 21.02.05)

A) Öhdəliklər

Uşaq Müdafiə Xidməti	<ul style="list-style-type: none"> • Qayğıdan ayrılma prosesini lazımınca planlaşdırmaq və həyata keçirmək üçün bütün tərəflərin məlumat almasına və onu düzgün başa düşməsinə əmin olur. • Bütün məlumatların məxfi saxlanıldığına əmin olur.
Qayğı təşkilatı	<ul style="list-style-type: none"> • Tərbiyəçinin uşaq/gəncə düzgün davrandığına əmin olur.
Tərbiyəçi	<ul style="list-style-type: none"> • Qayğıdan ayrılma prosesinə aid məlumatın uşaq/gənc tərəfindən düzgün başa düşüldüyünə əmin olur. • Uşaq/gəncə elə tərzdə ünsiyyət edir ki, proses zamanı uşaq/gənc özünü rahat hiss edir. • Bioloji ailə ilə əməkdaşlıq edir.

B) Qaydalar

1. Aidiyyəti məlumatlara peşəkarcasına yanaşma

Uşaq Müdafiə Xidməti, qayğı təşkilatı və tərbiyəçi uşaq/gənc və onun bioloji ailəsinin lazımı məlumatla təmin olunması vacibliyini qəbul edir.

Uşaq Müdafiə Xidməti bütün məlumatlara peşəkarcasına yanaşır, məxfiliyin saxlanmasını, lazımı sənədləşmənin aparıldığını və maraqlı tərəflərin həmin məlumatlarla tanış olmaq imkanını təmin edir.

2. Uşaq/gənc ayrılma prosesi haqda lazımcə məlumatlandırılmışdır

Tərbiyəçi uşaq/gənc və onun doğma ailəsinin qayğıdan ayrılma prosesinə dair bütün lazımi məlumatla tanış olduğuna və onu düzgün anladığına əmin olmalıdır, uşaq/gənc həmçinin müxtəlif imkanlar və gələcək həyatın aspektləri haqda məlumatlandırılır – müstəqil olmaq, doğma ailəsinə qayıtmaq və ya hər hansı bir başqa yerə köçmək imkanları.

3. Adekvat ünsiyyətin təmin olunması məqsədilə bir sıra tələblərə riayət olunur

Ayrılma prosesi zamanı bütün maraqlı tərəflər aşağıdakı minimal şərtlər əsasında uşaq/gəncə dəstək verirlər:

- Tərəflər uşaq/gəncin düşüncə tərzinə uyğun dildə danışmaq üçün yetərinə sərişətlərə malikdirlər. Onlar uşaq/gəncə yaxın əlaqə qururlar, yaxşı dinləmə və anlama qabiliyyətinə malik, həssas və səbrli olurlar;
- Mehriban və ünsiyyət üçün rahat mühit yaradırlar.

4. Uşaq, bioloji ailə, tərbiyəçi, Uşaq Müdafiə Xidməti və qayğı təşkilatı birlikdə çalışırlar

Proses zamanı uşaq/gəncin dəstəklənməsi işinə cəlb olunmuş tərəflər arasında əməkdaşlıq qarşılıqlı inama əsaslanaraq ünsiyyət, müvafiq məlumat mübadiləsi vasitəsilə möhkəmləndirilir. Onlar:

- qanunvericilik, qaydalar və Uşaqlar üçün Keyfiyyət standartlarına əməl edirlər;
- bu standartı (16-ci standartı) Uşaq Müdafiə Xidməti, qayğı təşkilatı və tərbiyəçilərin təlimat və iş şərtlərinə daxil edirlər;
- uşağa qayğı şəbəkəsinin bir hissəsi olurlar.

C) Həyəcan siqnalları

- Uşaq/gənc düzgün başa düşülmədiyini hiss edir
- Uşaq/gəncin məxfilik hüququ pozulur
- Uşaq/gənc və ya istənilən digər bir tərəfin müvafiq məlumatı almaq və ya həmin məlumatı anlamaq imkanı yoxdur
- Məlumat mübadiləsi aparılmır
- Uşaq/gənc tərbiyəçi ilə öz arasında ünsiyyət qıtlığını hiss edir
- Uşaq/gənc öz bioloji ailəsi və ya sosial mühiti ilə öz arasında ünsiyyət qıtlığını hiss edir

Standart 17 Uşaq/gəncə qayğıdan ayrılma prosesində iştirak etmək hüququ təmin edilir.

Qayğıdan ayrılma prosesi fərdi qayğı planına əsaslanır. Uşaq/gənc öz fikirlərini bildirmək, hazırki vəziyyəti və gələcəyi ilə bağlı istəklərini bildirmək hüququna malikdir. O, qayğıdan qırılma prosesinin planlaşdırılması və həyata keçirilməsində iştirak edir.

“Planlaşdırma zamanı qızın iştirakı ona qərarın necə qəbul olunduğunu görmək, özünün qayğı təşkilatında nə müddətə qalacağını bilmək və evə qayıdacağı tarixi planlaşdırmaq imkanı verir.”

(Sosial işçi/Portuqaliya, kod 24.07.01)

“Anam xəbər verəndə ki ev tapıb, atam dedi ki, mən artıq evə gedə bilərəm. Lakin mən istəmirdim, çünki məktəb və dərnləri çox xoşlayırdım (...) Mən anamla atamın yaşadığı evə 18-ci ad günümü qeyd etdikdən sonra getdim və seçimlərimdən çox razıyam.”

(Yunanıstanlı oğlan, kod 11.02.04)

A) Öhdəliklər

Uşaq Müdafiə Xidməti

- Uşaq/gəncin iştirakını təmin edir.

Qayğı təşkilatı

- Uşaq/gəncin qayğıdan ayrılma prosesində iştirakına dair tələblərin yerinə yetirilməsini təmin edir.

Tərbiyəçi

- Uşaq/gəncin qayğıdan ayrılma prosesində iştirakını təmin edir.
- Uşaq/gənci onun anlayış səviyyəsinə uyğun olaraq qayğıdan ayrılma prosesinin planlaşdırılması və həyata keçirilməsinə cəlb edir
- Bioloji ailə ilə əməkdaşlıq edir

B) Qaydalar

1. Uşaq/gəncin iştirakına dair aşağıdakı tələblər nəzərə alınır

Ayrılma prosesinə cəlb olunmuş bütün tərəflər ən azı aşağıdakı tələbləri nəzərə alır və yerinə yetirirlər:

- uşaq/gənc qayğıdan ayrılma prosesinin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi zamanı öz hüquqlarından istifadə edir;
- uşaq/gənc dinlənilir, onun öz planlarını, tərəddüd və ümidlərini bildirməsi dəstəklənir;

- uşaq/gəncin anlama səviyyəsinə uyğun olaraq qərarvermə prosesində iştirakı dəstəklənir;
- uşaq/gənc öz həyatı üzrə ekspert sayılır;
- qayğıdan ayrılma prosesi zamanı bioloji ailə iştirak edir;
- uşaq/gəncə onun doğma ailəsinin prosesdə hansı həddə kimi iştirak etməsini müəyyənləşdirmək imkanı verilir;
- Uşaq/gənc sənədləşmə və hüquqi prosedurlar zamanı dinlənilir və dəstəklənir.

2. Uşaq/gənc bütün aidiyyəti məlumatları əldə edir

Qayğıdan ayrılma prosesinə dair qərarvermə zamanı uşaq/gənci dəstəkləmək məqsədilə tərbiyəçi uşaq/gəncin lazımı bütün məlumatlarla təmin olunmasına əmin olmalıdır.

O, uşaq/gəncin aldığı bütün məlumatı düzgün anlamasına əmin olmalıdır.

3. Qayğıdan ayrılma prosesinin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi fərdi qayğı planına əsasən aparılır

Uşaq/gənc öz fərdi qayğı planının hazırlanmasında iştirak edir. Plan uşaq/gəncin fikirləri ilə yanaşı, məqsədlər və qayğıdan ayrılma prosesinin lazımınca planlaşdırılması və həyata keçirilməsi üçün tələb olunan resursları nəzərə alır.

C) Həyəcan siqnalları

- uşaq/gəncin qayğıdan ayrılma prosesində iştirakına dair minimal tələblər müəyyən olunmamışdır.
- minimal tələblər yerinə yetirilmir.
- uşaq/gəncin fikrincə, o, prosesdə kifayət qədər iştirak edə bilmir.
- uşaq/gənc özünü kifayət qədər məlumatlı hiss etmir.
- prosesin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi fərdi qayğı planına əsaslanmır.
- uşaq/gəncin fikrincə, onun mövqeyi ciddi nəzərə alınmır.
- müvafiq qərarlar uşaq/gəncin iştirakı olmadan verilir.
- uşaq/gəncin üzərinə öhdəsindən gələ biləcəyindən artıq məsuliyyət qoyulur.
- uşaq/gənc rəsmiyyət və hüquqi prosedurlar zamanı dinlənilmir və dəstəklənmir.

Standart 18 Müşahidə, davamlı dəstək və əlaqə saxlamaq üçün imkanlar təmin olunur

Uşaq/gənc evdənkənar qayğıdan ayrıldıqdan sonra da dəstək almaq imkanına malikdir. Qayğı təşkilatı uşağın prosesi qaçılmaz yeni ziddiyyət kimi qəbul etməməsi üçün səy göstərir.

Əgər gənc yetkinlik yaşına çatmışdırsa, qayğı təşkilatı onunla əlaqələri və ona dəstəyi davam etdirməlidir.

“Qapının zəngi çalındı (...) qapını açdım və sosial işçimi gördüm: onun əlləri yeməklə dolu idi. O, soruşdu: “Mənimlə yemək yeyərsən?” Mən isə elə bunu istəyirdim (...) O, içəri girdi və bir qədər bizimlə qaldı - sırf mənə görə - bu çox gözəl bir axşam idi, mən həmin gecə çox rahat yatdım.”

(Norveçli oğlan, kod 22.01.01)

“SOS Uşaq Kəndləri nə zaman lazım gəlsə, öz xidmətlərini təklif etməyə hazırdır, çünki onlar Uşaq Kəndini tərk etdikdən sonra biz onları taleyin ümidinə buraxmırıq. Hətta bəzi hallarda, qısa müddətə olsa da onların geri qayıtmaq imkanı olur, bu da onlara ehtiyac duyduqları sabitlik hissini verir.”

(Qayğı təşkilatının direktoru / Poruqaliya, kod 24.07.02)

A) Öhdəliklər

Uşaq Müdafiə Xidməti

- Uşaq yetkinlik yaşına çatmamışdan əvvəl və sonra da ona dəstək göstərməyə davam edir.
- Qayğı göstərildiyi zaman uşaq/gəncin öz emosional mühiti ilə əlaqə saxlamaq imkanı təmin olunur.

Qayğı təşkilatı

- Qayğı sonrası planın hazırlanması və həyata keçirilməsini təmin edir.
- Qayğı sonrası iş və davamlı dəstək üçün tələb olunan resursları, uşaq/gəncin keçmiş tərbiyəçisi ilə və qayğı zamanı cəlb olunduğu emosional mühitlə əlaqə saxlamasını təmin edir.

Tərbiyəçi

- Uşaq/gənclə birlikdə qayğı sonrası planı hazırlayır və həyata keçirir.
- Uşaq/gəncə yardım edir, onun qayğı aldığı zaman təmasda olduğu emosional mühitlə əlaqə saxlamasını dəstəkləyir.

B) Qaydalar

1. Növbəti addımlar və göstəriləcək dəstək qayğı sonrası plana əsaslanır

Qayğı təşkilatı və tərbiyəçi uşaq/gəncə birlikdə qayğı sonrası plan hazırlayır və onu həyata keçirirlər. Plan mövcud fərdi qayğı planına əsaslanır. Qayğı sonrası planın hazırlanmasında tətbiq olunan üsullar qayğı təşkilatının yazılı bəyannaməsində qeyd olunur.

Qayğı sonrası planın fərdi yönümlü olması və uşaq/gəncin mənşəyini nəzərə alması vacibdir. Ümumiyyətlə, qayğı sonrası plan uşaq/gəncin inkişaf statusunu, məqsədlər və onlara nail olma yollarını, uşaq/gəncin qayğıdan ayrıldıqdan sonra dəstəklənməsi üçün tələb olunan resursları müəyyən edir.

2. Növbəti addımlar və dəstək təmin olunur

Tərbiyəçi uşaq/gəncin sonrakı həyatı ilə maraqlanır, lazım gəldikdə qayğı sonrası plana əsasən ona dəstək göstərir. Lazımi resurslar təmin olunur. Tərbiyəçi uşaq/gəncə ünsiyyət saxlamağa çalışır.

3. Uşaq/gəncin öz emosional mühiti ilə əlaqə saxlamaq imkanı var

Keçmiş tərbiyəçi uşaq/gənc və onun qayğı aldığı müddətdə yaxın olduğu emosional mühit arasında əlaqələrin qorunması üçün lazımi resursları təmin edir.

C) Həyəcan siqnalları

- Qayğı sonrası plan mövcud deyil.
- Müşahidə və ya dəstək təmin olunmur.
- Uşaq/gənc qayğı sonrası planın hazırlanmasına lazımi səviyyədə cəlb olunmamışdır.
- Uşaq/gənc sonrakı müşahidə və dəstəkdən imtina edir.
- Uşaq/gənc 18 yaşa çatdıqdan sonra dəstəklənmir.
- Uşaq/gəncin onun qayğı aldığı müddətdə yaxın olduğu emosional mühitlə əlaqələr saxlamaq imkanı yoxdur.

Istifadə olunmuş əsas terminlərin lüğəti

Bioloji ailə

Uşaq/gəncin bioloji bağları olduğu insanlar – valideynlər, bacı-qardaşlar, digər qohumlar.

Tərbiyəçi

Uşaq/gəncə qayğı göstərən ailə üzvü və ya peşəkar. Bu, həm ailə əsaslı, həm də rezident tipli qayğı göstərən tərbiyəçilər ola bilər.

Qayğı təşkilatı

Uşaq/gəncin evdənkənar qayğısı zamanı onun gündəlik həyatına məsul təşkilat. Buna patronaj ailələr, ailə əsaslı digər formalar (məs., SOS Uşaq Kəndləri) və ya rezident müəssisələr (uşaq evləri, internatlar və s.) daxildir.

Fərdi qayğı planı

Uşağın fərdi fiziki, koqnitiv, emosional və sosial inkişafını tənzimləyən bu plan.qərarvermə prosesi zamanı qəbul edilərək sonralar inkişaf etdirilir və evdənkənar qayğı zamanı həyata keçirilir. Ümumiyyətlə, qayğı planı uşağın inkişaf statusunu, məqsədlər və onlara nail olma üsullarını, uşağın hərtərəfli inkişafı üçün tələb olunan resursları müəyyən edir. Evdənkənar qayğı zamanı qəbul edilən istənilən qərar bu plana əsaslanır.

Uşaq

18 yaşına çatmamış şəxs.

Uşaq Müdafiə Xidməti

Bioloji ailə və ya tərbiyəçi uşaq/gəncin ehtiyaclarını ödəyə bilmədiyi halda qayğının, dəstək və müdafiənin təmin olunmasına cavabdeh olan təşkilatlar, müəssisələr, xidmətlər və ya qurumlar. Uşaq Müdafiə Xidməti lazımi məlumat dəstəyi, sosial, tibbi, hüquqi xidmət və ya qəyyumluq qayğısının təmin olunmasına cavabdehdir. Uşaq Müdafiə Xidməti dövlət və ya özəl ola bilər (Sosial Müdafiə Xidməti, Gənclərin Rifahı Xidməti, qeyri-hökumət təşkilatları və s.)

Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqlar

Psixoloji, fiziki, intellektual qüsurları, mədəni kökləri, zorakılıq tarixçəsi olan, sayılmama və digər amillər səbəbindən xüsusi diqqət və evdənkənar qayğıya cəlb olunduqları müddətdə ixtisaslı tərbiyəçilər və terapistlər tərəfindən qayğı tədbirləri tələb edən uşaqlar.

Multi-peşəkar komanda

Bu komanda uşaq/gəncin evdənkənar qayğı zamanı hərtərəfli inkişafının dəstəklənməsinə görə məsuliyyət daşıyır. Buraya daxildir: tərbiyəçilər, müəllimlər, qayğı təşkilatının dəstək işçiləri (psixoloqlar, sosial işçilər və s.).

Gənc

18 yaşı ötmüş insan.